

RUSYA'NIN KOMŞULARINA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI: ÇEŞİTLİ ÜLKELER İLE İLİŞKİSİNİN GENİŞLETİLMİŞ BİR ANALİZİ

Sibel Elif ÖZDİLEK¹

Giriş

Sovyetler Birliği'nin 1991'de resmen dağılmasının ardından kurulan Rusya Federasyonu, yaklaşık yirmi yıl süren bir ekonomik toparlanma dönemi yaşamıştır. Bu toparlanma, yükselen küresel enerji fiyatlarıyla önemli ölçüde hızlanmış ve 21. yüzyıla hızlı bir geçişi kolaylaştırmıştır. 2008'de Gürcistan'a yapılan askeri müdahale, bu hızlı dönüşümün başlangıcını resmen işaret etmiştir ve 2000'den sonra Putin'in liderliğinde yeniden yapılandırılan Rusya'nın, uluslararası sistem içinde uzun bir süre önemli bir odak noktası olmaya devam edeceğinin sinyalini vermiştir.

Dahası, 2000'den bu yana Rus hükümeti, Ulusal Güvenlik Stratejisi, Askeri Konsept, Dış Politika Konsepti, Bilgi Güvenliği Konsepti ve Denizcilik doktrini de dâhil olmak üzere çeşitli belgeler aracılığıyla Gürcistan, Kırım ve Ukrayna ile ilgili ön görüşleri ve 2035'e kadar Arktik bölgelerde yaşanacak gelişmeleri iletmiştir. Bu nedenle Avrupa ve Kafkasya ile ilgili tartışmalarda Rusya'nın öne çıkması, Asya Pasifik bölgesine odaklanan bir araştırma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Ancak, bu alandaki mevcut literatürün yeterince gelişmediği görülmüştür. Bu bağlamda, 2000'den sonra Rusya'nın Asya Pasifik'teki politikalarını ele alan incelediğiniz çalışma, belirli bir çerçeveye dayanarak oluşturulmuştur. Bu çerçevenin temel taslağı, günümüzde izlenen dış politikada hangi tarihsel kaynakların ve güç dinamiklerinin kullanıldığına ilişkin soruşturmada özetlenmiştir.

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ufuk Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: elif.ozdilek@ufuk.edu.tr, Ankara/TÜRKİYE, ORCID: 0000-0003-0907-8771.

21. yüzyılın başlamasıyla birlikte Asya-Pasifik bölgesinin önemli bir küresel ekonomik güç olarak yükselişi, dünya jeopolitiğinin odak noktasını giderek bu alana doğru yönlendirmiştir. Bu gelişme, mevcut güç dengesini ve hem küresel hem de bölgesel dinamiklerde yer alan unsurları ve aktörleri etkileme potansiyeline sahiptir ve ayrıca yeni yapılandırmaların ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Asya Pasifik bölgesinin küresel ekonomik ve politik çerçevelerdeki artan önemi, Rusya'nın bu alana olan artan ilgisiyle yansıtılmaktadır. Bilgi ve ortaya çıkan teknolojilerin giderek artan etkisinin yanı sıra uluslararası artan karşılıklı bağımlılıkla karakterize edilen bir çağda, hiçbir ulus veya ekonomi bağımsız bir şekilde gelişemez. Rusya bu gerçekliğin bir istisnası değildir; o da başarılı bir şekilde ilerlemek için uluslararası pazarlarla iş birliği ve yapmak ve entegre olmak durumundadır.

Kremlin'in uluslararası güç dengesine ilişkin gelişen anlayışı, Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesiyle ilgili dış politika tartışmalarının yoğunlaşmasını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu değişimi yönlendiren temel faktör, özellikle ABD öncülüğündeki Batı dünyasının, Rusya'nın yakın çevre doktrini içinde kırmızı çizgiler olarak tanımlanan alanlardaki eylemleridir. Rusya, NATO'nun doğuya doğru genişlemesine ve Avrupa Birliği ile bölge ülkeleri arasındaki derinleşen ilişkilere şiddetle karşı çıkmıştır. Bu muhalefet, 2008 Gürcistan Savaşı ve 2014'te Kırım'ın ilhakının ardından, şiddetli söylemlerle birlikte kritik bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Daha sonra, ABD ve Avrupa Birliği, Rusya'ya bir dizi yaptırım uygulayarak Batı pazarlarına ve sermayesine erişimini ciddi şekilde sınırlamıştır. Sonuç olarak, geleneksel olarak Avrupa'ya odaklanan Rus dış politikası, özellikle Asya-Pasifik'e özel bir vurgu yaparak, giderek diğer bölgelere öncelik vermeye başlamıştır. Bu bölge, Rusya'nın çok kutuplu dünya düzeni kurma vizyonunda ve Kırım olaylarının ardından ortaya çıkan izolasyon duygusunun hafifletilmesinde önemli bir unsur olarak ortaya çıkmıştır.

Kremlin, bölgeyi 21. yüzyılda hem dünya düzenini hem de düzensizliğini şekillendirmedeki önemli rolü nedeniyle temelde önemli görmektedir. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana, Amerika Birleşik Devletleri bölgedeki lider güç statüsünü korumuş ve komşu ülkelerle ticaret ve ekonomik bağlarını giderek artırmıştır. Bu arada, Çin hem bölgesel hem de küresel bir oyuncu olarak ortaya çıkmış ve önemli ekonomik ve politik etkiye sahip olmuştur. Asya-Pasifik'in, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki artan stratejik gerginliklerle gösterilen artan jeopolitik rekabete tanık olması beklenmektedir. Bu bölge, küresel ekonomik büyümenin ve rekabetin merkez üssü olma potansiyeline sahip ve rekabet eden fikirler, normlar ve kurumlar için bir savaş alanı görevi görmektedir. 2000 sonrası Rus dış politika kavramlarının incelenmesi, Amerika Birleşik

Devletleri'nin hegemon duruşuna karşı koymaya yönelik artan bir odaklanmayı ortaya koymaktadır ve bunun yerine tek bir gücün egemen olduğu bir sistem yerine çok kutuplu bir uluslararası sistemi savunmaktadır. İkili ve bölgesel çatışmaların yaşandığı, Rusya'nın bakış açısına yakın dünya görüşüne sahip aktörlerin yaşadığı Asya-Pasifik, Rusya'ya bu görüşlerini açıkça ortaya koyma ve siyasi nüfuz alanı oluşturma imkânı sunmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, halefi devlet olarak Rusya Federasyonu'nun bölgesel aktörlerle ilişkilerini ve bölgesel örgütlerdeki konumunu yeniden tanımlaması gerekmiştir. Özellikle 2000'lerde Rusya, uluslararası ticareti teşvik etmeye, çok taraflı bölgesel örgütlere önemli ölçüde katılmaya ve bölgenin ekonomik ve politik dinamiklerine aktif olarak katılmaya odaklanan bir politika başlatmıştır.

Bahsi geçen bölgede 50'nin üzerinde ülke olup, Rusya'nın tamamı ile olan ilişkilerini detaylandırmak rasyonel bir yaklaşım olarak görülmemiştir. Sonuç olarak, yalnızca bölge içinde "ekonomik ve askeri açıdan en etkili" kabul edilen güç; Asya-Pasifik ve Orta Asya bölgesi olarak adlandırılan coğrafi alan olarak;

5 Asya bölgesindeki on beş ülke analiz edilmiştir: a. Çin, Japonya, Moğolistan, Kuzey ve Güney Kore ve Tayvan'ı içeren Doğu Asya; b. Rusya'nın Uzak Doğu bölgesi; c. Hindistan, Afganistan ve Pakistan'ı içeren Güney Asya; d. Endonezya, Kamboçya, Laos, Vietnam, Malezya ve Singapur'u içeren Güneydoğu Asya ve e. Avustralya.

Rusya'nın 2023'te son güncellenen dış politika konsepti, küresel bir güç olarak Rusya'nın gündemini ilerletmek için Asya-Pasifik ülkeleriyle ekonomik ve politik iş birliğini önemli olarak öngörmüş ve Avrasya genelinde bağlantıyı iyileştirme ihtiyacını vurgulamıştır. Bu makale, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana Rusya'nın Asya'daki bağlantıya yaklaşımını analiz etmek için yeni bir teorik çerçeve uygulamaktadır. Politika belgelerinden ve ikincil kaynaklardan yararlanan makale, Rus bağlantı politikasının hedef aldığı farklı coğrafi alanı tanımlamaktadır: Orta Asya.

Bu makalenin temel amacı, neorealizm teorisinin çerçevesini kullanarak, Rusya Federasyonu'nun 2000'lerden sonra Asya-Pasifik ve Orta Asya bölgesine yönelik dış politikasını kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde incelemektir. Bu analiz, hâkim zorlukları ve sorunları, temel öncelikleri, eğilimleri ve bunların etkilerini dikkate alacaktır. Bu bağlamda, Rusya'nın Asya-Pasifik ve Orta Asya bölgesinde uyguladığı ekonomik, politik ve askeri stratejiler analiz edilecek ve bölgenin uluslararası sistem içindeki rolü ile Rusya'nın bu sistemle ilgili stratejik hedefleri değerlendirilecektir.

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde kavramsal çerçeve olan Asya-Pasifik ve diğer ilgili bölümler aktarılacak ve makalenin kuramsal çerçevesini oluşturan neorealizm uluslararası ilişkilerdeki gelişimi anlatılacaktır.

1.1. Asya-Pasifik Bölgesinin Stratejik Önemi

Gerçekten de, Pasifik bölgesiyle ilgili sınırlamada Asya'dan doğrudan bahsedilmemektedir. Baskın bölgesel çerçeve "Doğu Asya" olarak adlandırılmış ve böylece Amerika Birleşik Devletleri gibi Batılı güçler göz ardı edilmiştir (McDougall, 2021). Doğu Asya'nın bu tanımı bölgedeki uluslar, özellikle bölgesel hegemon Çin tarafından tanınmaktadır. Benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri gibi Batılı ulusları dışlayan alternatif bir bölgesel yapı da Doğu Asya olarak tanımlanmaktadır. 1981'den 2003'e kadar Malezya Başbakanı olarak görev yapan Mahathir Mohamad, bu kavramın başlıca savunucusudur.

Asya-Pasifik bölgesinin küresel düzeni yeniden tanımlama potansiyeli, önemli ekonomik büyüklüğü ve stratejik konumu nedeniyle önemlidir. Bu bölgenin jeopolitik ve jeostratejik önemi, demografik yapısı, ekonomik gücü, stratejik coğrafyası, askeri rekabeti ve enerji güvenliği gibi çeşitli faktörler tarafından daha da vurgulanmaktadır. Asya-Pasifik, kendisini büyük bir ekonomik ve politik güç olarak kurarak dünya sahnesinde belirgin bir demografik öneme sahiptir. Küresel nüfusun %60'ından fazlası, en kalabalık iki ülke olan Çin ve Hindistan'ı da içeren bu alanda yaşamaktadır. Bu tür bir nüfus yoğunluğu, bölgenin ekonomik etkisini artırmaktadır. Michael Wesley'in (2016) belirttiği gibi, bu geniş nüfusun ekonomik sonuçları, devam eden teknolojik ve endüstriyel devrimler tarafından büyütülmüş ve böylece nüfus büyüklüğü, üretkenlikte önemli bir faktör haline gelmiştir.

Asya-Pasifik bölgesi, hem bölgesel hem de küresel güvenliği etkileyen önemli bir coğrafi konuma sahiptir. Michael Auslin (2020), bu alandaki deniz bölgelerini, özellikle Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizi'ni, ekonomik koridorlar ve jeopolitik rekabet bölgeleri olarak önemlerini vurgulayarak "Asya'nın Akdeniz'i" olarak adlandırmaktadır. Özellikle Güney Çin Denizi, dünyanın en yoğun deniz ticaret yollarından bazılarını ev sahipliği yaparak Asya-Pasifik bölgesindeki küresel deniz ticaretinin yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Malakka Boğazı gibi stratejik dar geçitler, uluslararası ticaret için önemlidir ve enerji kaynaklarının Orta Doğu'dan Doğu Asya'ya taşınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu deniz yollarının kontrolü, Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Hindistan gibi ülkelerin bu sular üzerinde

hâkimiyet için rekabet ettiği bölgedeki jeopolitik gücün hayati bir yönünü oluşturmaktadır.

Bölgenin stratejik önemi, Kuzey Amerika, Avrupa ve Orta Doğu gibi diğer önemli küresel bölgelere yakınlığı ve deniz sınırlarıyla daha da artmaktadır. Pasifik Okyanusu ile Hint Okyanusu arasında bir bağlayıcı görevi gören Asya-Pasifik bölgesi, küresel ticaret rotalarını ve bölgesel güvenliğin dinamiklerini etkilemede çok önemlidir.

Asya-Pasifik bölgesi küresel enerji talebinin önemli bir bölümünü karşılamaktadır ve bu da onu enerji güvenliği için olmazsa olmaz kılmaktadır. Artan ekonomik büyümelerini desteklemek için, bu bölgedeki uluslar önemli enerji kaynaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle Çin, enerji güvenliğini sağlamak için hem Orta Doğu hem de Afrika ile sağlam bağlantılar kurmuştur, bu bölgelerde altyapı yatırımları başlatmış ve askeri üsler kurmuştur. Bu gelişme, bölgenin jeopolitik önemini artırmakla kalmayıp aynı zamanda enerji kaynakları için rekabeti de yoğunlaştırmaktadır.

Asya-Pasifik bölgesi stratejik rekabette bir tırmanışa ve askeri güçlerin modernizasyonuna tanık olmaktadır. Çin'in hızlı askeri genişlemesi ve Güney Çin Denizi'ndeki iddialı politikaları nedeniyle gerginlikler artmakta ve bu da ABD ile Japonya, Hindistan ve Avustralya gibi diğer bölgesel güçlerle ilişkileri zorlamaktadır (Ball vd., 2021).

Çin'in bölgesel hırslarına yanıt olarak, ABD bu hegemonyaya karşı koymayı amaçlayan bölgede uzun süredir devam eden bir askeri varlık sürdürmektedir. Ancak bu varlık, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki saldırgan eylemleriyle giderek daha fazla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Çin'in yapay adalar inşa etmesi ve bu adalarda askeri üsler kurması, yalnızca ABD ile Çin arasında değil, aynı zamanda Japonya, Vietnam ve Filipinler gibi bölgesel aktörlerle de gerginliği artırmıştır (Auslin, 2020).

Asya-Pasifik bölgesinde, artan askeri rekabete rağmen derin bir ekonomik bağlantı mevcuttur. Bu bölgedeki uluslararasıdaki karmaşık ekonomik ilişkiler ağı, rekabeti teşvik ederken aynı zamanda iş birliği fırsatlarını da teşvik etmektedir. Ancak bu karşılıklı bağımlılık, ülkeler ekonomik çıkarlarını korumak ve baskın güçler arasında dengeyi korumak için bağımlılıklarını yönlendirmeye çalıştıkça stratejik rekabetleri yoğunlaştırmaktadır. Auslin (2020), Çin'in etkisinin, Kuşak ve Yol Girişimi gibi girişimlerle örneklendirilen altyapı yatırımları yoluyla önemli ölçüde genişlediğini gözlemlemektedir. Bu, bölgedeki daha küçük uluslar için yeni bağımlılıklara yol açarken, aynı zamanda borç ve egemenlikle ilgili sorunları da gündeme getirmiştir.

Asya-Pasifik bölgesine ek olarak yakın komşular ve Rusya Federasyonu'nun doğusu, Sovyet sonrası Orta Asya ve Büyük Avrasya için ise şunlar söylenebilmektedir. Argümanların gelişimini yönlendirmek için farklı yetenek, farklı bağlantı politikalarının Asya'nın farklı derinliklerine doğru karşılaştırılması yoluyla sağlanmaktadır. Bu bağlamda, Moskova'nın bağlantı için tekdüze bir stratejiye sahip olmamasına rağmen esas olarak hem yerel hem de yabancı bağlantı girişimlerinde aktif olarak yer aldığı öne sürülmektedir.

Öte yandan, bağlantı uygulaması esas olarak sınırlı kaynaklar ve bariz bir siyasi irade eksikliği nedeniyle, çoğunlukla ekonomik olmaktan çok politik nedenleri temsil etmektedir ve dolayısıyla çağdaş Rusya'nın Minakir (2021), hakkındaki politik gerçeklerini yansıtır. Bu nedenle kara etkisi oldukça sınırlı kalmıştır. Ukrayna'daki bu savaş, Şubat 2022'de tam teşekküllü bir savaşa dönüşmüştür ve yalnızca tarafsızlığa doğru eğilimi daha da cezbetmiştir. Üçüncüsü, çerçeveye yönelik katkımız olarak, Rus örneğinin farklı bağlantı mantıklarının hem farklı bölgelerde hem de farklı aktörler arasında nasıl bir arada var olabileceğinin örneği olduğunu savunmaktayız. Rusya ile Batı arasındaki komşuluktaki bağlantı projeleri, inşa edilmiş spektrumun zorlayıcı ucundadır. Öte yandan, Çin'e ve Çin projelerine yönelik yaklaşımı, iş birliği mantığını temsil etmektedir; üstelik bu mantık, Rusya'nın farklı alanlardaki bağlantı girişimlerinin çoğunda da mevcuttur

1.2. Rus Dış Politikasına İlişkin Neorealizm Bakış Açısı

Neorealizm, uluslararası sistem içindeki herhangi bir aktörün en önemli amacının kendi varlığını garanti altına almak olduğunu ve bu amaçla gerekli politikaları benimsemesini sağladığını ileri sürmektedir. Sonuç olarak, bir devlet varlığını ve egemenliğini tehlikeye atabilecek her türlü tehdit veya riske yanıt vermelidir.

Devletlerin birincil odak noktası güçlerini en üst düzeye çıkarmak değil, sistem içindeki konumlarını ve varlıklarını korumaktır. Bu nedenle Waltz, devletlerin güvenliklerini tehlikeye atmadıklarında ve belirli faydalar beklediklerinde “uzlaşma” ve “sürüye katılma” gibi stratejilere girebileceklerini kabul etmektedir. Neorealist çerçevenin bir diğer önemli figürü olan Mearsheimer, bu tür davranışların daha zayıf devletlerin karakteristiği olduğunu ve bu devletlerin dikkatli olmaları ve bu stratejilere yalnızca hayatta kalmalarını sağlamak için son çare olarak başvurmaları gerektiğini ileri sürmektedir.

Putin'in iktidara geldiği 2000 yılından bu yana, Rus dış politikasının çok kutuplu söyleminde bulunan karmaşık denge eylemi daha belirgin hale gelmiş-

tir. Bu strateji, üye ülkelerle ikili ilişkileri geliştirerek iş birliğini teşvik etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin etkisini dengeleme çabasıyla Rusya, Asya-Pasifik bölgesindeki ülkelerle diplomatik bağların güçlendirilmesine ve Çin, Hindistan ve diğer çeşitli ülkelerle stratejik ortaklıkların kurulmasına öncelik vermiştir.

Rusya'nın siyasi istikrarı ve jeopolitik çıkarları, NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ve Batı'nın kendi çevresinde kışkırttığı “renkli devrimler” tarafından doğrudan tehlikeye atılırken, ABD'nin askeri güvenlik politikası Moskova için daha fazla tehdit oluştuyordu.

Bu gelişmeleri varoluşsal tehditler olarak gören Rusya, Putin'in 2007 Münih konuşmasında diplomatik kanallar aracılığıyla pozisyonunu dile getirerek, bu tür eylemlerin devam etmesi halinde sert bir yanıtın geleceğini belirtmiştir. NATO'nun Gürcistan'a olası genişlemesini izleyen 2008 Gürcistan Savaşı, 2014 Ukrayna Savaşı ve Ukrayna'nın Turuncu Devrimi'nden sonra Kırım'ın ilhaki, Rusya tarafından kendi varlığını korumak için gerekli önlemler olarak görülmektedir.

Çok sayıda çalışma, Soğuk Savaş sonrası dönemde Rus dış politikasını neo-realizm merceğinden incelemiş, özellikle büyük güç statüsü ve dengeleme stratejileriyle ilişkili çok kutupluluk kavramına odaklanmıştır. Bu çalışmaları analiz etmek, Rusya'nın çok kutuplu bir dünya düzeni yorumunun hem bölgesel hem de küresel ölçekte örgütlerin oluşumuyla birlikte, sıklıkla gerçekçi bir bakış açısıyla, özellikle bu yaklaşımların Rus dış politikası ve Asya-Pasifik bölgesi için çıkarımları açısından tartışıldığını ortaya koymaktadır.

2. Rusya'nın Komşularıyla Olan İlişkileri

2.1. Orta Asya: Sovyet Dönemi Bağlantısının Korunması ve Yeniden İnşası

Orta Asya ülkeleri, Orta Doğu ve Afrika'daki son gelişmelerin gölgesinde kalmalarına rağmen, bağımsızlıklarının 20. yıl dönümünü kutlarken, orta ve uzun vadede küresel gündemde bir öncelik olmaya devam etme niyetlerini göstermeye devam etmektedirler. Bu çerçevede, Brzezinski'nin Büyük Satranç Tahtası'nın odak noktası ve Avrasya üzerindeki jeopolitik mücadelenin arenası olan bölge, özellikle Kırgızistan ve Özbekistan'da bir dizi “devrim”, “karşı devrim” ve etnik çatışma girişimleri yaşadı (Erol, 2012).

“Yeni Büyük Oyun” bağlamında, hem bölgesel hem de bölge dışı aktörlerin yeni ittifaklar ve dayanışma arayışı, Orta Asya ve Kafkas devletlerini bu çerçeveye entegre etme çabalarıyla birlikte -ister gönüllü olarak ister zorla- ne yazık

ki Avrasya manzarasındaki mevcut istikrarsızlık ve kriz koşullarını daha da kötüleştirmektedir. Bu noktada, birincil hedeflerin bölgedeki iki baskın güç, yani Rusya ve Çin olduğu açıktır (Erol, 2012).

2.1.1. Ticari ve Ekonomik İşbirliği

SSCB'nin dağılmasından sonra, Rusya'nın Orta Asya ülkeleriyle ticareti düşmüştür. Ancak, Rusya'nın enerji sektöründe beş Orta Asya ülkesiyle başarılı bir şekilde iş birliği kurmasıyla, ekonomik ilişkiler 2000'lerin başında canlanma belirtileri göstermeye başlamıştır ve bu da Rus şirketlerinin pazarlarına açılmasına yol açmıştır. O zamandan beri, Rusya bölgeyi kapsayan bir dizi çok taraflı ticaret bloğu oluşturmuştur.

Resmen ilan edilen hedefleri, tüm katılımcılar için faydalı olan ekonomik entegrasyonu beslemektir. Bununla birlikte, Jeronim Perović 2005'in başlarında Moskova'nın bölgedeki enerji ve ticaret katılımının amacının, Kremlin'e iç ve dış politika tercihleri üzerinde kaldıraç sağlayabilecek kritik bir bağımlılığa kilitlenmek olduğunu savunmuştur. Mantık bugün de geçerlidir.

Ancak günümüzdeki EAEU'yu ve Kazakistan ile Kırgızistan'ın üyeliğini Rus nüfuzunun bir başarı hikâyesi olarak yorumlamak bir hata olur. Aksine, üye devletler ithalat tarifeleri söz konusu olmadığı sürece egemenliği bloğun ulus üstü kurumlarına devretmeyi reddettiği için örgüt gerçek entegrasyonu teşvik etmekte başarısız olmuştur. Dahası, EAEU, diğer üyelerin blok içindeki ticaret payı sınırlı kaldığı için öncelikli olarak Rusya'nın ekonomisine fayda sağlamıştır (Bhutla, 2019).

Bölgede hızla genişleyen şey Rusya değil, Çin ile ekonomik işbirliğidir. Rusya, 2000'lerin başında Orta Asya devletlerinin enerji ihracat rotaları üzerindeki tekeline kaybetmiştir ve Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan gelen doğal gaz ve petrol artık doğrudan Çin'e taşınabilmektedir. 2019'da Çin, Kazakistan hariç diğer tüm Orta Asya devletlerinde en büyük ticaret ortağı olarak Rusya'yı geçmiştir.

2.1.2. Askeri İşbirliği: Silah Ticareti, Ortak Tatbikatlar

Güvenlik endişeleri, Moskova'nın Orta Asya'ya müdahil olmasının temel motivasyonudur. Rusya'nın güney sınırını güçlendirmenin zorluğu nedeniyle, Orta Asya'daki istikrarsızlık, İslamcı sızma, uyuşturucu bilgi akışında artış, gaz ve petrol boru hatları üzerindeki kontrolün kaybı veya göçmen ve mülteci sayısında artış şeklinde olsun, Rusya'da anında yankı bulacaktır. Moskova bu nedenle hem çok taraflı güvenlik kurumu olan CSTO aracılığıyla hem de ikili

olarak bağları sürdürmeye ve güçlendirmeye yatırım yapmaktadır. Rusya'nın Orta Asya'da bir dizi askeri ve araştırma tesisi bulunmaktadır; bunlar arasında Kazakistan'dan kiralanan Bay Konur Uzay Üssü, Kırgızistan'daki Kant hava üssü ve Tacikistan'daki 201. Rus askeri üssü bulunmaktadır. Ortak askeri tatbikatlar düzenlemekte ve Orta Asya güvenlik personelini eğitmektedir ve bölgenin en büyük silah tedarikçisidir.

Orta Asya'nın Rusya'nın kendi güvenliği için önemi göz önüne alındığında, Moskova çabalarını Orta Asya'daki askeri alanda etkisini en üst düzeye çıkarmaya odaklamayı seçmiştir Orta Asya'nın onayıyla. Taliban'ın Afganistan'ı ele geçirmesinden sonra, Orta Asya devletleri Rus güvenlik yardımını karşılamaya daha da istekli oldular, bu da Rus etkisini önümüzdeki on yıllar olmasa bile yıllarca garantileyebilmektedir. Hatta Türkmenistan bile yakın zamanda Rusya ile ortak bir güvenlik işbirliği anlaşmasını onayladı ve Rusya liderliğindeki Kavkaz 2020 askeri tatbikatına katılmıştır.

Jeostratejik öneminin ötesinde, Rusya'nın Orta Asya'ya bağlılığının iki temel motivasyonu vardır. Birincisi, bölgede yaşayan etnik Rusların korunması, ikincisi ise hayati kaynaklara erişimi sürdürme ihtiyacını içermektedir. Rusya'nın askeri doktrini, stratejik nükleer kuvvetler, uzay tesisleri (Baykonur'daki Kazakistan Uzay Merkezi gibi) ve Rusya'nın ulusal güvenlik çerçevesinin ayrılmaz bir parçası olan stratejik nükleer birimler üzerinde hem idari hem de askeri denetimin sürdürülmesinin gerekliliğini açıkça vurgulamaktadır. Aslında, Çatışma Çalışmaları Araştırma Merkezi tarafından 1998'de yapılan bir çalışma, Rusya'nın Orta Asya'daki ulusal çıkarlarını şu şekilde özetlenmiştir (Erol, 2012):

- Rus ordusu, Kazakistan'ın ve tüm Orta Asya'nın kaybını, Rusya'nın devlet çıkarlarına yönelik ciddi bir tehdit olarak görmektedir.
- Orta Asya, küresel ekonomide çevresel bir konuma sahiptir ve bu rolü sürdürmesi muhtemeldir. Bununla birlikte, özellikle Kazakistan'da, Rus mülklerinin ve haklarının korunmasını sağlayarak, etnik Rusların ekonomik çıkarlarını savunarak ve Ural-Batı ve Kuzey Kazakistan bölgelerindeki ekonomik çerçeveyi sürdürerek Rusya'nın ekonomik çıkarlarını korumak zorunludur.
- Rusya'nın Orta Asya'daki etkisinin azalmasının, daha canlı ekonomik sistemlerin kurulmasına izin verecek bir düzeye ulaşmasına izin verilemez. Bu bağlamda tanınan rakipler arasında İran ve Türkiye yer alıyor; Rusya, İslamcı köktendinciliğin yayılmasını durdurabilecek son kale olmaya devam etmektedir.
- Rusya, Orta Asya'daki rolü konusunda Çin ile herhangi bir işbirliğini

önemlidir. Çin, ekonomik stratejiler, nükleer silahlanma ve etnik sızma yoluyla etkisini genişletme kapasitesine sahiptir ve ikincisi Rusya için en büyük tehdidi oluşturmaktadır (Erol, 2012).

Moskova'nın konsantrasyonu ve bağlılığına bakılmaksızın, Rusya'nın bölge içinde güvenlik sağlama isteği ve yeteneğinin sınırları ve zorlukları vardır. Sovyet sonrası dönem boyunca Moskova, Orta Asya'daki bölgelerarası krizlere doğrudan dâhil olma konusunda isteksiz davranmıştır. 2010 yılında Rusya, etnik huzursuzluğu çözmek için Kırgızistan'ın güneyine bir barış gücü gönderme yönündeki Kırgızistan geçici hükümetinin talebini reddetmiştir. 2021 baharında Kırgız-Tacik sınırında yaşanan ölümcül çatışmalar hem Kırgızistan hem de Tacikistan'ın Rusya'nın müttefikleri ve CSTO üyeleri olması göz önüne alındığında, Rusya'nın barış yapma potansiyelinin sınırlarını bir kez daha göstermiştir.

Ayrıca, Rusya hala bölge için baskın dış güvenlik ortağı olmasına rağmen, Çin - ve bir ölçüde Türkiye - silah ticareti ve ortak tatbikatlardaki büyümenin gösterdiği gibi güvenlik alanında giderek daha fazla etki kazanmaktadır. Bu eğilim, Çin'in ekonomik genişlemeye odaklanırken Rusya'nın bölgenin güvenliğinden sorumlu olduğu Orta Asya'daki mevcut Rus-Çin iş bölümünün artık net olmadığını göstermektedir.

2.1.3. Siyasi ve İdeolojik Asimetriler

Rusya'nın Orta Asya'daki siyaset ve devlet yönetimi alanındaki önemi büyüktür ve sektör Moskova'nın öncelikleri arasında da üst sıralarda yer almaktadır. 2000'lerden itibaren Rusya, Orta Asya'da otoriter yönetim modelini desteklemiştir ve rejime yönelik tehditlere, ister "radikal İslam" ister "Batı müdahalesi" şeklinde olsun, yanıt vermek için bir model olarak hizmet etmiştir. Rusya gibi, tüm Orta Asya devletleri, güçlü adam yönetimini yaygın yolsuzluk ve ekonomik getirim arayışıyla birleştiren neopatrimonyal bir politik-ekonomik düzene sahiptir.

Moskova'nın desteği, iktidarda kalmayı uman tüm Orta Asya otoriter liderleri için hayati önem taşıyor ve yine de Rusya'nın ülkelerin siyasi alanındaki etkisi giderek sınırlı hale gelmektedir. Orta Asya'nın bireysel liderleri ve daha geniş siyasi ve ekonomik elitleri, kendi devletlerinin egemenliğine değer vermektedir ve ortaya çıkan küresel çok kutupluluk ve diğer sektörlerdeki Rus etkisinin kademeli olarak aşınması sayesinde, bunu iddia etmek için giderek daha fazla güçlenmektedir. Örneğin, 2014'te Kırgız yetkililer, Manas'taki eski ABD geçiş merkezinin geleceği konusunda Moskova'yı Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı bir teklif oyununa zorlamıştır. Dahası, devlet kırılmalılığı Orta

Asya'da, özellikle Kırgızistan ve Tacikistan'da önemli bir sorundur. Rusya, demokratik olarak seçilmiş liderler yerine otokratik liderlerle uğraşmayı tercih etse de, ülkenin siyasi liberalizasyon denemelerinden daha fazla endişeye neden olan şey Kırgızistan'daki devlet kurumlarının zayıflığıdır.

Rusya'nın siyasi alandaki etkisine bakmanın bir yolu, onu diğer politika sektörlerindeki eğilimlerin toplamı olarak görmektir. Orta Asya ekonomik, askeri ve kültürel olarak Rusya'ya ne kadar bağımlıysa, Rusya'nın bölgedeki devletlerin iç ve dış politikaları üzerindeki etkisi de o kadar fazladır.

2.2. Asya Pasifik Komşuluk İlişkileri

2.2.1. Ticari ve Ekonomik İşbirliği

Rusya'nın ulusal ekonomisinin Uzak Doğu bölgeleri ve Asya Pasifik ekonomileriyle bütünleşmesi, Putin'in ticareti geliştirmeyi ve yatırım ve teknoloji çekmeyi amaçlayan Doğu'ya doğru yönelmesinin temelini oluşturmaktadır. Kremlin, Rusya'nın Asya Pasifik'teki politikasının ekonomik yönlerini vurgulamış olsa da, tarihsel olarak olduğu gibi, politik ve güvenlik konuları sıklıkla ekonomik değerlendirmelerden önce gelmektedir. 2010'da "Doğu'ya Dön" girişiminin duyurulmasının ardından, "Rusya'nın bir 'Avrupa-Pasifik gücü'" olduğu yönündeki söylemde belirgin bir artış oldu ve bu, Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesine verdiği önemi yansıtmaktadır. Bu "Avrupa-Pasifik gücü" kavramına açıkça atıfta bulunuldu ve hatta Rusya Federasyonu'nun 2023 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde onaylandı. Belgede, "21. yüzyıldaki genel koşullar Rusya'ya yalnızca Avrupa veya Avrasya'da değil, aynı zamanda her ikisini de kapsayan bir şekilde bir Avrupa-Pasifik ülkesi olma konusunda yeni bir bakış açısı sunuyor" (RFUGSB, 2023) ifadesi yer almaktadır. Bu terminoloji, Rusya'nın Avrupa ve Asya olmak üzere iki kıtaya yayılan bütünleşik bir varlık olarak coğrafi statüsünü vurgulamaktadır. Yine de, hızla gelişen Asya-Pasifik bölgesinde aktif ve etkili bir şekilde yer almanın Rusya'ya kendisini bir Avrupa-Pasifik gücü olarak iddia etmesi için dikkate değer bir fırsat sunduğu açıktır.

Pasifik Yüzyılı, gücün giderek Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Çine ve Asya-Pasifik bölgesindeki çeşitli uluslara geçtiği yirmi birinci yüzyılı tanımlamak için sıklıkla kullanılan bir terimdir. Güçteki bu değişim temelde ekonomik canlılığa dayanmaktadır. Küresel üretimin yaklaşık %60'ı Asya-Pasifik bölgesinden kaynaklanmaktadır ve ticaret bu rakamın yarısını oluştururken yaklaşık %48'i yabancı yatırımı temsil etmektedir. Asya-Pasifik bölgesindeki uluslar küresel ekonomik ilerlemede öncü olarak ortaya çıkmaktadır. Genellikle "küresel ekonominin lokomotif" olarak adlandırılan bu alanda, Rus ekonomisi dünyanın en büyük ekonomileriyle etkileşim kurma kapasitesini geliştirmiştir.

Asya-Pasifik bölgesinin ekonomik yükselişi, bu alanda önemli ve önemli bir rol oynayan Rusya için önemli bir öneme sahiptir. Moskova, büyük güç statüsüne ulaşma hedefine ulaşmak için bölgenin eski altyapısını modernize etmeli, dış ticaretini genişletmeli, hem yerli hem de yabancı yatırımları çekmeli ve genel olarak Uzak Doğu'nun ekonomik gelişimini artırmalıdır. Bu bölge, tarihsel olarak Rusya'nın Pasifik stratejisinde bir zayıflık temsil etmiştir. Bu zorluğa rağmen, Rusya bol miktarda doğal kaynaklara sahiptir ve dünyanın en büyük doğal gaz rezervlerine ve sekizinci büyük petrol rezervine sahiptir. Bu kaynaklar, Rusya'nın ihracat portföyünün önemli bir bölümünü oluşturur ve ihracatının %80'inden fazlası petrol, doğal gaz, metaller, kereste ve savunma ekipmanlarından oluşmaktadır. Sonuç olarak, Rusya'nın birincil ihracatlarından biri olan enerji, enerji eksikliği çeken Asya-Pasifik'te bir etki aracı olarak hizmet etmektedir. Asya-Pasifik'teki büyük enerji tüketicileri olan Çin, Japonya, Hindistan ve Güney Kore için Rusya'dan petrol, doğal gaz ve savunma ekipmanı elde etmek hayati önem taşımaktadır. Rusya, bu ortaklarla ticaret hacmini artırmayı ve bölgedeki ülkelere ihracatını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Putin'in görev süresi boyunca, Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesine yaptığı enerji ihracatında kayda değer bir artış yaşanmıştır ve bu eğilim 2023'te de artmaya devam etmiştir. Özellikle, Rusya'nın petrol ihracatının %80'inden fazlası ve petrol ürünlerinin %35'i Asya-Pasifik bölgesindeki ülkelere yöneliktir (Küçükkel, 2023).

2022'de ortaya çıkan Ukrayna krizi, küresel tedarik zincirlerinin evrimi için önemli bir katalizör görevi görmüştür. Batılı ülkelerle ekonomik ilişkilerin bozulmasıyla birlikte Rusya Federasyonu, Asya ülkeleriyle ticaret ve ekonomik iş birliğini artırarak "Doğu'ya dönüşünü" hızlandırmıştır. Bu değişim, Rusya'nın Asya'daki birincil ortağı olan Çin ile ticari ilişkilerini önemli ölçüde etkiledi. Aslında, 2022'de Çin, Avrupa Birliği'nin Ukrayna işgalinin ardından Rus ham petrol ithalatına kısıtlamalar getirmesiyle indirimli Rus petrolü edinimini önemli ölçüde artırmıştır (Menon, 2022).

Rusya'nın en önemli siyasi müttefiki ve en büyük ticaret ortağı Çin'dir. Çin'in kapsamlı Kuşak ve Yol Girişimi'nin merkezinde, Rusya'nın kalbinde yer aldığı Avrasya yer alırken, enerji ihracatının artırılması ve özellikle Çin'den yeni yatırımların çekilmesi, Rusya'nın Pasifik'e doğru kaymasının önemli yönlerini temsil etmektedir. Askeri yeteneklerden ziyade ekonomik kaldıraç, Asya-Pasifik bölgesindeki "güç dengesini" ağırlıklı olarak şekillendirmektedir. Asya-Pasifik'teki hemen hemen her ülke Çin'i birincil veya ikincil ticaret ortağı olarak saymaktadır ve böylece bölgesel ekonomiyi ilerletmektedir. Kuşak ve Yol Girişimi, Çin'in büyük stratejisinin temel bir unsuru olarak hizmet etmektedir ve Asya'yı Avrupa'ya bağlamayı amaçlayan bir demiryolu, liman, otoyol ve boru

hattı altyapısı ağından oluşmaktadır, kapsamlı bir siyasi hedefe doğru çok çeşitli doğal kaynakları etkili bir şekilde koordine etmektedir ve yönlendirmektedir (Allison, 2017).

Dünya Bankası verilerine göre, 2021 yılında Çin ile Rusya arasındaki ticaret hacmi yaklaşık 140 milyar dolardı. 2022 yılında, iki ülke arasındaki toplam ihracat bir önceki yıla göre %29,3 artarak rekor kıran 190,27 milyar dolara ulaşmıştır (TASS, 2023). Bu artışa, Rusya'nın Çin'e ihracatı, büyüyen enerji arzıyla 114,15 milyar dolara ulaşırken, Çin'in Rusya'ya ihracatı 2021'den itibaren %43,4 artarak toplam 76,12 milyar dolara ulaşmıştır. Özellikle, Rusya'nın Çin'e ihracatı, Çin'in Rusya'dan ithalatından 1,5 kat fazlaydı. Ayrıca Çin istatistiklerine göre Rusya'nın Çin'in dış ticaretindeki payı 2021'de %2,4'ten 2022'de %0,9'luk bir artışı yansıtarak %3,3'e çıkmıştır. Nitekim Çin, son 13 yıldır Rusya'nın en büyük ticaret ortağı konumunu korumuştur.

İkili ticarete en önemli büyüme alanı enerji sektöründe ortaya çıktı ve niceliksel metrikler öncelikle artan enerji fiyatları nedeniyle artmıştır. Rus verilerine göre, enerji kaynakları Rusya'nın 2021'de Çin'e yaptığı toplam ihracatın %68'ini oluşturmuştur. Sonraki yıl, 2022'de Rusya, ihracat seviyelerini artırarak petrol, doğal gaz, sıvılaştırılmış doğal gaz ve kömürü temel ihracat emtiaları olarak önceliklendirmiştir. Çin'in Rusya'dan yaptığı toplam ithalattaki enerji taşıyıcılarının oranı %70'i aştı (TASS, 2023). Özellikle, Rusya ile Çin arasındaki enerji ticaretinin değeri %64 artarken, toplam ticaret hacmi yalnızca %10 arttı.

Kremlin Çin ile enerji iş birliğine öncelik verse de, Japonya, Güney Kore, Hindistan ve ASEAN ülkelerine petrol ve gaz ihracatı, Rusya'nın Asya Pasifik bölgesindeki politikasına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Rusya ve Çin arasındaki enerji ortaklığı stratejik bir boyuta sahiptir; Pekin için Rus boru hatları, hassas deniz yollarına kıyasla daha güvenli bir seçenek sunmaktadır. Tersine, Moskova için bu enerji iş birliği, Rusya'dan enerji ithalatını azaltma veya tamamen durdurma niyetinde olan bir Avrupa Birliği'ne olan bağımlılığı azaltmaya hizmet etmektedir (Wang ve Song, 2022). Dahası, enerji, Moskova'nın Çin'e kıyasla sağlam bir pozisyon sürdürebileceği tek alan olmaya devam etmektedir.

Rusya'nın Çin'e yaptığı ihracatın yapısı, diğer birkaç emtia kategorisindeki olumlu eğilimleri yansıtmaktadır. Özellikle, Rusya'dan Çin'e organik kimyasallar ve demir-çelik sevkiyatları sırasıyla %48,3 ve %54,6 oranında arttı. Buna karşılık, ikili ticaretin tarihsel olarak önemli bileşenleri olan odun, odun ürünleri ve kömür ihracatı %11,3 oranında düşüş yaşadı. Bu düşüş, işlenmemiş odun ihracatında düşüşe yol açan artan ihracat vergilerine bağlıdır.

2022’de belirli emtia grupları Çin’den Rusya’ya yapılan ithalat hacminde pozitif dinamikler sergiledi. Özellikle Çin, tüketici elektroniği, otomobil, ekskavatör, mikroişlemci, giyim, ayakkabı ve çeşitli tüketim malları ihracatında artış gördü. Özellikle “kauçuk ve kauçuk ürünleri” ve “organik kimyasallar” sektörleri sırasıyla %80,06 ve %54,59 artışla önemli bir büyüme yaşadı.

Putin’in Japonya ile ilgili olarak koyduğu hedefler, bir barış antlaşmasının imzalanmasından önce gelmesi gereken ilişkilerin normalleştirilmesi, Tokyo’nun ABD ile askeri işbirliğinin sınırlandırılması, Japonya’nın Rusya’ya karşı ABD yaptırımlarına uymaktan kaçınmaya ikna edilmesi, Japon yatırımı ve ileri teknoloji edinimi ve petrol ve gaz girişimlerinde ticaret ve işbirliğinin artırılmasını kapsamaktadır (Sushentsov, 2019). Kuril Adaları ile ilgili toprak anlaşmazlığı ikili ilişkilerin ilerlemesi önünde önemli bir engel olmaya devam etse de, Rusya ve Japonya arasındaki ekonomik bağlar son yıllarda önemli bir büyüme yaşamıştır. 2013 yılında Başkan Vladimir Putin, Asya-Pasifik bölgesine öncelik verme, Doğu Asya’yı küresel ekonomik genişlemenin odak noktası olarak belirleme, dikkati doğu pazarlarına çekme ve Sibiryaya ve Uzak Doğu’nun gelişimini teşvik etme taahhüdünü dile getirmiştir.

2011 olayları, özellikle deprem, tsunami ve ardından gelen nükleer reaktör patlaması, Rusya ve Japonya arasındaki enerji ilişkilerinde önemli katalizörler olarak hizmet etti. Bu olaylar, ikili enerji bağlarının uzun vadeli olarak geliştirilmesini kolaylaştırırken aynı zamanda felaketin ardından Japonya’nın savunmasız enerji durumuna hızlı bir çözüm sundu. Buna karşılık, Rusya, Japonya’nın doğal gazla olan önemli talebini karşılamak için çabalayarak doğal gaz, petrol, kömür ve elektriğin hızlı bir şekilde tedarik edilmesini taahhüt etti. Ayrıca, petrol ve gazla ilgili konuları ele almak için ortak çalışma grupları oluşturuldu (Brown, 2013).

Sekiz maddeden oluşan ve 2016’da başlatılan iş birliği planı asgari düzeyde ilgi gördü. Başlangıçta yaklaşık 9 milyar dolarlık yatırım çekmeyi amaçlayan ekonomik girişim, Aralık 2016 itibarıyla Japon kamu ve özel sektörlerinde yalnızca 2,6 milyar dolarlık yatırımla sonuçlandı (Pajon, 2017). Bağlayıcı olmayan mutabakat zaptı olarak var olan anlaşmaların baskınlığı, Japon işletmeleri için Rusya’nın yatırım ortamını çevreleyen belirsizliği vurgulamaktadır.

Japonya ham petrol ihtiyacının %80’inden fazlasını Orta Doğu’dan yaptığı ithalatlarla karşılamaktadır; ancak Rusya da ülkeye ham petrol tedarik etmede rol oynamaktadır. 2009’dan beri Rusya, Sakhalin-2’den gelen kaynaklara ek olarak Doğu Sibiryaya-Pasifik Okyanusu (ESPO) boru hattı aracılığıyla 2014’te Japonya’nın petrol ithalatına %4 oranında katkıda bulunmuştur. Ayrıca, Rusya ve

Japonya arasındaki iş birliği enerji tasarrufu ve yenilenebilir enerji sektörlerine kadar uzanmaktadır. Örneğin, iki ülke yenilenebilir enerji projeleri konusunda ortak çabalar başlatmıştır. 2014'ün başlarında başlatılan girişim, Uzak Doğu bölgelerinde düşük sıcaklıklarda çalışmaya izin veren rüzgâr santrali teknolojisini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Vorotnikov, 2014).

Dünya Bankası verilerine göre, Japonya ile Rusya arasındaki ticaret hacmi 2021 yılında yaklaşık 1,2 milyar dolara ulaştı. Bu miktarın 1,07 milyar doları Rusya'nın Japonya'ya ihracatı, 912 milyon doları ise Japonya'dan ithalatı oluşturdu. Bununla birlikte, 2022'de Ukrayna Savaşı'nın başlamasının ardından Japonya, Rusya'ya yaptırımlar başlattı ve bu da ticaret hacminde önemli bir düşüşe neden oldu.

Geçtiğimiz on yılda, Rusya'nın Asya ülkeleriyle olan ticaret ve ekonomik ilişkilerinde kayda değer bir yoğunlaşma yaşandı. Bu ilişkiler, toplam ticaretin yaklaşık %25'ini oluşturan yaklaşık 200 milyar dolarlık bir ticaret hacmiyle sonuçlandı. Dahası, Asya ülkelerinden Rus ekonomisine yapılan doğrudan yatırımlar, Avrupa bölgesinin ötesine geçerek Uzak Doğu ve Sibiryayı da kapsayacak şekilde artış göstermektedir. Asya'dan kaynaklanan fonlar, özellikle Rus petrol ihracatının Çin, Japonya ve Güney Kore'ye başlamasıyla birlikte, rafineri ve gaz işleme faaliyetlerine tahsis edilmektedir.

Dünya Bankası verilerine göre, Güney Kore ile Rusya arasındaki ticaret hacmi 2021'de yaklaşık 30 milyar dolara ulaştı. Bu miktarın yaklaşık 17 milyar doları Rusya'nın Güney Kore'ye ihracatını temsil ederken, ithalat yaklaşık 13 milyar dolardı. Rusya'nın birincil ihracat ürünü, toplam ihracatının %70'ini oluşturan enerjidir. Enerjiyi takiben, gıda ürünleri ve tarımsal hammaddeler ikinci sırada yer almaktadır. Güney Kore'den Rusya'ya yapılan en önemli ithalatlar arasında makine, ekipman, araç, kimyasal ürünler ve metal/metal ürünleri yer almaktadır.

2022 yılına kadar Güney Kore'nin Rusya'ya yaptığı yatırımlar toplam 4,16 milyar dolara ulaştı (Kore Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022). Güney Kore ve Rusya arasında çeşitli sektörlerde çok sayıda iş birliği mekanizması kuruldu. Özellikle, Rusya'nın Güney Kore'ye yaptığı ihracat oranı incelendiğinde, Güney Kore'nin Rus doğal gazının önemli bir ithalatçısı olduğu ve enerji iş birliğinin önemini vurguladığı ortaya çıkmaktadır. Güney Kore'nin devlete ait Kore Gaz Şirketi ve Rus enerji holdingi Gazprom, sıvılaştırılmış doğal gaz projeleriyle ilgili ortak girişimlerde bulunmuştur (Temizer, 2018). Sonuç olarak, bu ortaklık Güney Kore'nin artan doğal gaz talebini karşılarken enerji güvenliğini artırması sağlamaktadır.

Rusya ve Güney Kore arasında denizcilik ve gemi inşa sektörlerinde iş birliği mevcuttur. Güney Kore'den önde gelen bir gemi yapımcısı olan Daewoo Shipbuilding & Marine Engineering, çeşitli gemi inşa girişimlerinde Rus firmalarıyla ortak girişimlerde bulunmuştur. Bu ortaklıklar, petrol tankerleri, buz kırıcılar ve açık deniz platformları gibi birden fazla uygulama için tasarlanmış gemilerin inşasını kapsamaktadır.

Güney Kore merkezli önde gelen bir otomobil üreticisi olan Hyundai, Rus pazarında fırsatlar aradı ve hem yerel kullanım hem de ihracat için araçlar üretmek üzere Rusya'da üretim tesisleri kurdu. Bununla birlikte, Güney Kore'nin 2022 Ukrayna Savaşı'ndan kaynaklanan Batı yaptırımlarına uyum sağlamasının ardından Hyundai, Rus pazarından çıkmayı seçti. Aslında, Ocak 2024'te Rus firması Art-Finance tarafından iki otomobil fabrikasının satın alınmasıyla Hyundai, Rusya'dan ayrılmayı kesinleştirdi.

Dünya Bankası verilerine göre, Kuzey Kore ile Rusya arasındaki ticaret hacmi 2020 yılında yaklaşık 42 milyon dolara ulaştı. Rusya'dan Kuzey Kore'ye yapılan ihracat 41,9 milyon dolara ulaşırken, ithalat ise 701 bin dolara ulaştı. Rusya'dan yapılan başlıca ihracat gıda ve tarımsal hammaddelerden oluşurken, önde gelen ithalat ise plastik ve kauçuk ürünleridir.

Mayıs 2017'de, Nisan 2017'de yaşanan askeri gerginliğin ardından Kuzey Kore'nin Rason kentindeki Rajin Limanı'nı Vladivostok'a bağlayan ilk kargo-yolcu feribot seferlerinin başlamasıyla önemli bir dönüm noktasına ulaşıldı. Askeri çatışmanın ardından Kuzey Kore'ye karşı yürürlüğe giren yeni yaptırımlar ışığında, Başkan Putin 16 Ekim 2017'de belirli yaptırımları yetkilendirdi. Bu önlemler, Kuzey Kore'nin nükleer silah programına potansiyel olarak yardımcı olabilecek bilimsel ve teknolojik iş birliğinin durdurulmasını ve şüpheli kargo taşıyan gemilerin yakalanmasını içeriyordu.

Yaptırımların uygulanması yalnızca Pyongyang'a karşı tutumda ani bir değişiklik olarak değil, Moskova'nın istikrarlı bir Kuzey Kore yaratma hedefiyle uyumlu stratejik bir hamle olarak algılanmaktadır. Bu istikrarın, yabancı yatırım için elverişli bir iklim yaratması, devam eden ticaret ve bilimsel iş birliğini kolaylaştırması ve Uzak Doğu'nun gelişimini teşvik etmesi, böylece Rusya'nın bölgedeki ABD ve Çin etkisine karşı bir denge unsuru olarak hizmet etmesini sağlaması öngörülmektedir.

Ekonomi alanında, Rusya ve Hindistan arasındaki iş birliği potansiyeli oldukça ümit verici görünmektedir. Her iki ülke de kullanılmamış ekonomik tamamlayıcılıklara sahip ve bu da ikili bazda ticaret hacimlerinde ve yatırımlarda önemli genişleme fırsatları olduğunu göstermektedir. Ticaret ve ekonomik iliş-

kilerin geliştirilmesi, her iki ülkenin siyasi liderliği için birincil odak noktasıdır ve bu, 2025 yılına kadar ikili yatırımı 50 milyar dolara çıkarma ve ikili ticareti 30 milyar dolara çıkarma hedeflerinin yeniden teyit edilmesinde yansıtılmaktadır (Kulik, 2023).

Dünya Bankası verilerine göre, Hindistan ile Rusya arasındaki ticaret hacmi 2021'de yaklaşık 13,3 milyar dolara ulaştı. Bu toplamın 9,1 milyar doları Rusya'nın Hindistan'a ihracatı, 4,42 milyar doları ise Hindistan'dan ithalatıydı. Rusya'nın birincil ihracatı petrol ve petrol ürünleri, gübreler, mineral kaynakları, değerli taşlar ve metaller ile bitkisel yağlardan oluşmaktadır. Öte yandan, Hindistan'dan ithalatlarda ilaçlar, organik kimyasallar, elektrikli makineler ve mekanik ekipmanlar ile demir ve çelik yer almaktadır.

Son beş yılda hizmetlerdeki ikili ticaret istikrarını korudu ve ticaret dengesi Rusya'ya destekledi ve 2021'de 1.021 milyar dolara ulaştı. İki ülke arasındaki ikili yatırımların gücü sağlam olmaya devam etmektedir, 2018 için belirlenen 30 milyar dolarlık önceki hedefi aşmıştır ve 2025'e kadar revize edilmiş 50 milyar dolarlık hedefi hedeflemektedir. Hindistan'daki büyük Rus yatırımları petrol ve gaz, petrokimya, bankacılık, demiryolları ve çelik endüstrilerine odaklanırken, Hindistan'ın Rusya'daki yatırımları ağırlıklı olarak petrol ve gaz ve ilaç sektörlerini hedef almaktadır.

2017'de Hindistan'daki Rus yatırımları 18 milyar dolara ulaştı ve Hindistan'ın Rusya'daki toplam yatırımı 13 milyar dolara çıktı. 2025 için belirlenen 30 milyar dolarlık yatırım hedefi şimdiden aşıldı. 2000'den 2014'e kadar, ağırlıklı olarak hidrokarbon sektöründe olmak üzere Hindistan'ın Rusya'daki yatırımları yaklaşık 8 milyar dolarken, aynı zaman diliminde Hindistan'daki Rus yatırımları yaklaşık 4 milyar dolardı ve öncelikle otomotiv endüstrisine odaklanmıştı. 2015 ile 2017 arasında, özellikle hidrokarbon alanında ikili yatırımları artırma-ya yeniden odaklanıldı. Her iki hükümet de esas olarak üst düzey Hükümetler arası ve İşletmeler arası etkileşimleri kolaylaştırarak ve her ulusun stratejik sektörlerinde devam eden yatırım faaliyetlerini kolaylaştırarak bu yatırımları teşvik etmeyi amaçlayan girişimler uyguladı (Kulik, 2023). Hidrokarbonlar, enerji, kömür, nükleer enerji, gübre, bilgi teknolojileri, madencilik ve metalürji, çelik, ilaç ve altyapı projeleri gibi temel sektörlerde yatırım işbirliği öngörülmektedir.

Küresel olarak 17. büyük ekonomi ve 4. en kalabalık ülke olarak tanınan Endonezya, önemli bir tüketici pazarının yanı sıra gelişen bir ekonomiye sahiptir. Bu senaryo, Rus ekonomisi için önemli beklentiler sunmaktadır (Manurung ve Bainus, 2021). Özellikle Rusya, enerji, altyapı ve teknoloji gibi sektörlerle odaklanarak Endonezya ile ekonomik ilişkilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sıvı-

laştırılmış doğal gaz ihracatı ve çeşitli yatırım fırsatları gibi alanlardaki iş birliği potansiyeli Rusya'nın ilgisini çekmektedir.

2002 yılında kurulan Rusya ve Endonezya arasındaki Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Ortak Komisyonu, ekonomik ve ticari konularla ilgili işbirlikçi girişimleri kolaylaştıran sekiz çalışma grubundan oluşmaktadır. Kuruluşundan bu yana, “ekonomik ilişkilerin, ticaretin ve teknik işbirliğinin geliştirilmesini teşvik etmek için kurulan Ortak Komisyon Toplantıları” (Manurung, 2018) düzenli olarak gerçekleştirilmektedir.

Dünya Bankası verilerine göre, Endonezya ile Rusya arasındaki ticaret hacmi 2021'de yaklaşık 3,3 milyar dolara ulaştı. Bu bağlamda, Rusya'nın Endonezya'ya ihracatı 680 milyon dolar, ithalatı ise 2,625 milyar dolar oldu. Rusya'dan yapılan başlıca ihracat, ağırlıklı olarak gübreler olmak üzere kimyasal ürünler ile metal ürünlerden oluşmaktadır. Buna karşılık, Endonezya'dan yapılan başlıca ithalat, hayvansal veya bitkisel kaynaklardan elde edilen katı ve sıvı yağları, özellikle de palmiye yağını içermektedir.

Endonezya'daki önemli altyapı girişimleri arasında Rus Demiryolları ve Rosneft gibi Rus işletmeleri yer almaktadır. Rosneft Petrol Şirketi, petrokimya sektörüne yakıt ve temel malzemeler tedarik edecek bir rafineri inşa etmek için Endonezyalı bir petrol firması olan Pertamina ile bir anlaşmaya varmıştır (Soriaatmadja, 2022). Ek olarak, uçak üretimi, elektrik üretimi için nükleer enerji ve bilgi ve iletişim teknolojileri gibi ileri teknoloji alanlarında iş birliği çabaları mevcuttur. Özellikle 2020'de Rusya'nın Endonezya'daki doğrudan yatırımları, özellikle kimya endüstrisinde olmak üzere çeşitli projelerde 4,6 milyar dolara ulaşmıştır (Endonezya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Enerji, Vietnam ve Rusya arasındaki stratejik iş birliği için önemli bir alan olarak ortaya çıktı. İki ülke, petrol ve gaz arama için ortak girişim Vietsovpetro'yu kurmuştur. 2010 yılında bu girişimdeki ortaklıklarını 2030'a kadar uzatmak için bir anlaşmaya varılmıştır. Bununla birlikte, Rusya'dan devlete ait bir petrol ve gaz üreticisi olan Zarubezhneft'in, Vietnam'daki iki açık deniz arama ve geliştirme girişiminde ve Vietsovpetro ile ilişkili bir açık deniz gazı ve kondensat boru hatında diğer Rus firması Rosneft'ten hisse satın almayı kabul ettiği bildirilmiştir (Mikoviç, 2021). Ayrıca, sivil kargo taşımacılığını geliştirmeyi amaçlayan liman terminallerinin geliştirilmesiyle birlikte Azak-Haiphong deniz rotasının başlatılması için planlar devam etmektedir. 2020'nin başlarında Rusya, Vietnam'a yatırım yapan 129 ülke arasında 24. sırada yer almaktadır (Mikoviç, 2021).

Vietnam, Avrasya Ekonomik Birliği içinde ticaret gelişiminin proaktif bir destekçisidir. Özellikle, Asya-Pasifik bölgesinde Avrasya Ekonomik Birliği ile

serbest ticaret anlaşması yapan ilk ülke olmuştur. Sonuç olarak, bu bağlantı Vietnam'ın ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmesine olanak tanırken aynı zamanda Rusya'nın Avrasya ve Asya-Pasifik arasında kapsamlı iş birliği bölgeleri kurma girişimini de onaylamaktadır.

Dünya Bankası verilerine göre, Rusya ile Vietnam arasındaki ticaret hacmi 2021'de yaklaşık 7 milyar dolara ulaştı. Rusya'dan Vietnam'a yapılan ihracat 2,235 milyar dolara ulaşırken, ithalat toplam 4,893 milyar dolara ulaştı. Rusya'nın başlıca ihracatı demir ve kömür gibi hammaddelerden oluşurken, önde gelen ithalatı gıda ve tarım ürünlerinden oluşmaktadır.

Rusya ve Laos arasındaki ticaretin yanı sıra ekonomik ve yatırım iş birliğini kolaylaştırmak için, ekonomik iş birliğinin yürütüldüğü Rusya-Laos Ticaret, Ekonomik, Bilimsel ve Teknik İş Birliği Komisyonu kurulmuştur. 2003 yılında Rusya, ekonomik zorluklarla karşı karşıya olan Laos'un borcunun %70'ini affetmeyi ve sonraki 33 yıl boyunca 378 milyon dolarlık bakiye için tercihli geri ödeme koşulları sağlamayı seçmiştir (Pham, 2023). İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler güçlü olsa da ekonomik ilişkilerin seviyesi nispeten düşük kalmaya devam etmektedir.

Dünya Bankası verilerine göre, Laos ile Rusya arasındaki ticaret hacmi 2021 yılında yaklaşık 20 milyon dolara ulaşmıştır. Rusya'nın Laos'a ihracatı 9,55 milyon dolar, ithalatı ise 10,6 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Rusya'nın başlıca ihracatı makine ekipmanı, taşıtlar ve kimya endüstrisinden ürünler iken, başlıca ithalatı tekstil, gıda ve tarımsal hammaddelerdir. Hem Rusya hem de Laos, ticaret ve ekonomik iş birliğini geliştirmek, özellikle hidroelektrik üretiminde önemli ortak girişimlerde bulunmak ve mineral arama ve çıkarma gibi sektörlerde küçük ve orta ölçekli işletmeler arasında iş birliği potansiyelini keşfetmek için elverişli bir ortam yaratmaya kararlıdır (Lavrov, 2020).

Rusya ile Kamboçya arasında kurulan Ticaret, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Komisyonu, iki ülke arasındaki ticaret ve ekonomik işbirliğinin koordinasyonunun kolaylaştırılmasının yanı sıra hukuki ve ticari konuların ele alınmasında önemli bir rol oynamaktadır.

2000 yılından bu yana Rusya ile Kamboçya arasındaki ekonomik ilişkilerdeki ilerlemeler asgari düzeydedir. Dünya Bankası verilerine göre, iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2021 yılında yaklaşık 47,5 milyon dolara ulaşmıştır. Rusya öncelikli olarak değerli metaller, kömür ve enerji ihraç ederken, tekstil ürünleri de ithal ettiği başlıca mallar arasındadır. Ayrıca Rusya, Kamboçya içindeki yatırım girişimlerinde rol oynamaktadır. Elektrik tedarikiyle ilgili zorluklar nedeniyle Kamboçya, nükleer enerjili elektrik tesisleri geliştirmek için Rusya ile bir anlaş-

ma yapmayı amaçlamaktadır. Görüşmeler başarılı olursa, Kamboçya güvenilir ve uygun maliyetli bir enerji kaynağından kazanç elde edebilir (Jant ve Phin, 2021).

Rusya ve Kamboçya, Asya-Pasifik bölgesinde çok taraflı bölgesel ekonomik ve güvenlik çerçeveleri çerçevesinde işbirliği fırsatlarını artırmaya çalışırken, hem bölgesel hem de küresel gelişmeler, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin sürdürülebilir istikrarı açısından önemli zorluklar ortaya koymaktadır.

Rusya ve Tayland arasındaki ikili iş birliğini geliştirmenin temel amacı 10 milyar dolarlık bir ticaret hacmine ulaşmaktır. Dünya Bankası verilerine göre, iki ülke arasındaki ticaret hacmi 2021'in sonunda yaklaşık 2,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir ve bu istenen hedefin önemli ölçüde altında kalmıştır. Rusya'dan Tayland'a yapılan ihracat 194 milyon dolara ulaşırken, ithalat 1,787 milyar dolara ulaşmıştır. Rusya'dan yapılan başlıca ihracat, makine ve ekipman, metal ve metal ürünleri ile kimya sanayi mallarından oluşurken, Tayland'dan yapılan başlıca ithalat gıda ve tarımsal hammaddelerden oluşmaktadır.

Turizm sektörü iki ülke arasındaki ekonomik etkileşimlere önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Her yıl Rusya'dan yaklaşık 1,5 milyon turist Tayland'a seyahat etmektedir. COVID-19 salgını nedeniyle direkt uçuşların askıya alınmasının ardından, Ekim 2022'den sonra bu uçuşların kısmen yeniden başlaması gerçekleşti. Ek olarak, devam eden girişimler, MIR ödeme sisteminin her iki ülkenin bankacılık çerçevesine entegrasyonunu geliştirmeyi ve yerel para birimlerinde işlemleri kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Tayland şu anda Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği ile bağlarını güçlendirmeye çalışması nedeniyle serbest ticaret bölgesi anlaşmasıyla ilgili görüşmeler yürütmektedir.

Dünya Bankası verilerine göre, Malezya ile Rusya arasındaki ticaret hacmi 2021 yılında yaklaşık 2,3 milyar dolara ulaştı. Rusya'dan yapılan başlıca ihracatlar gübre, kömür ve enerji iken, Malezya'nın Rusya'dan yaptığı ithalat ağırlıklı olarak makine, ekipman, araç, gıda ürünleri ve tarımsal hammaddelerden oluşuyordu. 2014 yılında Kırım'ın ilhakından sonra Rusya'nın uyguladığı yaptırımların ardından ticaret hacminde bir düşüş yaşanmasına rağmen, takip eden yıllarda ticarete bir artış görülmüştür. Hem Rusya hem de Malezya ekonomik ve ticari iş birliklerini sürdürmekle beraber, ilişkilerini geliştirmek ve ortaklık için yeni fırsatları araştırmak için aktif olarak çalışmaktadır. Malezya'nın stratejik coğrafi konumu göz önüne alındığında, Rusya ülkeyi ASEAN içinde daha fazla iş birliği çabasını teşvik etmenin bir kapısı olarak görmektedir.

Singapur, Asya-Pasifik bölgesindeki diğer pazarlara avantajlı yakınlığı, gelişmiş bağlantısı ve altyapısı, önde gelen bir havayolu merkezi ve çok sayıda liman dâhil olmak üzere, çok sayıda çokuluslu şirketin yönetimi ve operasyonları için

bölgesel, kıtasal ve küresel düzeylerde bir merkez görevi görmektedir. Sonuç olarak, Singapur'un bölgedeki stratejik konumu ve ekonomik büyümesi, Rusya'yı şehir devletiyle ekonomik ilişkilerini geliştirmeye önemli ölçüde motive etmektedir. Çin ve ABD'nin ticaret ortaklıkları Singapur için çok önemli olsa da, Rusya da kendisini önemli bir ticaret ortağı olarak kurmayı hedeflemektedir.

2022 Ukrayna Savaşı'nın ardından, Batılı ülkelerin Rusya'ya uyguladığı yaptırımlar nedeniyle bankacılık işlemleri önemli zorluklarla karşı karşıya kaldı ve bu da Singapur'da faaliyet gösteren Rus şirketleri için ticari ve ekonomik ilişkilerin durgunlaşmasına neden oldu. Singapur'un bu yaptırımlara uyma kararına rağmen, ekonomik etkileşimlerde belirgin bir düşüş gözlemlenmedi.

Doğal kaynaklar bakımından zengin olan Rus Uzak Doğusu, Avustralya için önemli bir fırsat sunmaktadır. Sonuç olarak, Avustralya, geniş doğal kaynaklarını kullanmak için yardım arayan Rusya için potansiyel olarak avantajlı bir ekonomik müttefik olarak ortaya çıkmaktadır. Yine de, Rusya ile Avustralya arasındaki ilişki, hâkim olan siyasi gerginlikler tarafından gölgelenerek beklenen ölçüde ilerlememiştir.

Dünya Bankası verilerine göre, Avustralya ile Rusya arasındaki ticaret hacmi 2021 yılında yaklaşık 974 milyon dolara ulaştı. Rusya'nın Avustralya'ya ihracatı 236 milyon dolara ulaşırken, Avustralya'dan ithalatı 738 milyon dolara ulaştı. Rusya'nın birincil ihracatı gıda ve tarımsal hammaddelerden oluşurken, başlıca ithalatı kimyasallar ve endüstriyel malları kapsamaktadır. 2014 yılında Kırım'ın ilhakının ardından Rusya'nın uyguladığı yaptırımlardan kaynaklanan ticaret hacminde bir düşüş olmasına rağmen, takip eden yıllarda bir artış olmuştur.

Avustralya ve Rusya arasında kurulan Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Ortak Komisyonu tarafından üstlenilen çabaların bir parçası olarak, özellikle Rusya'nın Uzak Doğu bölgesinde çeşitli yatırım girişimleri başlatıldı. Bununla birlikte, Kırım'ın ilhakının ardından Avustralya, Rusya'ya karşı yaptırımlara uyum sağladı ve bu da Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Ortak Komisyonu'nun askıya alınmasına yol açtı. Bu, yatırımcı firmalar arasındaki işbirliğinin sona ermesine ve karşılıklı ticaretin azalmasına neden oldu.

Sonuç olarak, Rusya'nın bölgedeki ekonomik hedeflerinin temel unsurları arasında; yerel ortaklarla ticaretin artırılması ve çeşitlendirilmesi; Uzak Doğu ve Sibiryadaki petrol ve doğalgaz kaynaklarının geliştirilmesi için iş birliği girişimlerinin başlatılması; bölgenin teknoloji öncüleriyle ortaklıkların geliştirilmesi; ve ABD dolarına bağlı küresel finansal oynaklıktan bağımsız olarak işleyen bir ekonomik çerçeve oluşturarak Rusya'da inovasyon odaklı bir ekonominin teşvik edilmesi yer almaktadır.

2.2.2. Askeri İşbirliği: Silah Ticareti, Ortak Tatbikatlar

Son yirmi yılda Asya Pasifik bölgesi, önceki yüzyılın tehdit edici atmosferiyle keskin bir tezat oluşturarak, Rusya için büyük ölçüde olumlu bir şekilde gelişmiştir. Rusya ile ABD'ye karşı yükselen Asya gücü Çin arasında yakın bir stratejik ortaklık kurulmuştur. Bu işbirliği Moskova için paha biçilmez olduğunu kanıtlamış ve Kremlin'in hem Doğu'da hem de Batı'da olası çatışmalara ilişkin geleneksel endişeleri hafifletirken Avrupalardan kaynaklanan güvenlik tehditlerine odaklanmasını sağlamıştır. Putin, dış politikada Xi Jinping ile kişisel bir ilişkiye vurgu yaparak, ülkeleri arasındaki olası anlaşmazlıkların önemini en aza indirmiştir. Bununla birlikte, Rusya ve Çin'in hem Pasifik'te hem de küresel ölçekte Amerikan etkisini dengelemek için gösterdiği işbirlikçi çabalara rağmen, Moskova aynı anda ekonomik hedeflerini desteklemek ve Pekin'e olan aşırı bağımlılığı azaltmak için kilit bölgesel aktörlerle bir korunma stratejisine girişmiştir.

Bölgedeki uluslar stratejik ortaklıklarını yapılandırmakta, güven inşa etmek için önlemleri artırmakta ve iş birliğine dayalı güvenlik çerçevelerine bağlı kalmaktadır. Bu gelişmenin temel bir yönü, askeri çatışmanın yerini ekonomik rekabetin ve büyümenin bölgesel ilişkilerin birincil bileşenleri olarak ortaya çıkmasıdır. Aslında, mali krizlerin ardından bile barış ve kalkınma bu alanda baskın eğilimler olmaya devam etmiştir. Asya-Pasifik bölgesinin ekonomisi, çeşitli ülkeler arasında karşılıklı bağımlılığı teşvik ederek iş birliği için artan fırsatlar yaratmıştır. Sonuç olarak, bölgesel ekonominin ilerlemesi genel güvenlik manzarasını güçlendirmektedir.

Asya-Pasifik bölgesinde, bölgesel veya ikili güvenliği artan dayanışma yoluyla geliştirmek için güvenlik mekanizmaları kurulmuş ve şu anda geliştirilmektedir. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin (DPRK) nükleer silah programı, ABD ile Çin arasındaki artan stratejik rekabetin yanı sıra Kuril Adaları ve Güney Çin Denizi gibi bölgesel anlaşmazlıkların da etkisiyle önemli endişelere yol açsa da, genel güvenlik manzarası diğer bölgelere kıyasla nispeten daha sakin kalmıştır. Gerilimlerdeki azalma ve göreceli istikrardaki artış Asya-Pasifik'teki güvenlik durumunu daha belirgin hale getirirse de belirsizlikler devam etmektedir. Bunlar arasında, her ikisi de bölgesel güvenlik ortamını önemli ölçüde etkileme kapasitesine sahip olan bölgedeki bazı ülkelerdeki çözülmemiş uzun süreli çatışmalar ve istikrarsızlık yer almaktadır.

Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesine yönelik mevcut yaklaşımı, çatışmadan kaçınmayı ve bu tür meseleler doğrudan stratejik çıkarlarını etkilemediği sürece diğer ulusların jeopolitik meselelerine dâhil olmaktan kaçınmayı vurgulamak-

tadır. Bununla birlikte, küresel ve bölgesel dinamiklere ilişkin değerlendirmeleri aracılığıyla Rusya, hem 2014 Askeri Doktrini'nde hem de 2022 Denizcilik Doktrini'nde bölgeye yönelik algılanan tehditler hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. Bu belgelerde vurgulanan önemli endişeler arasında Rusya'nın, özellikle bir tehdit olarak gördüğü Arktik'i geçen kuzey deniz rotasıyla ilgili olarak deniz faaliyetlerini azaltmayı amaçlayan çeşitli baskıları (ekonomik, politik, yasal ve askeri) kabul etmesi yer almaktadır.

Rusya, Asya-Pasifik bölgesindeki Kuril Adaları konusunda Japonya ile bir toprak anlaşmazlığı içindedir. Rusya-Japonya ilişkilerini etkileyen birincil faktörler, iki ulus arasındaki dinamikleri baskın olarak tanımlayan ekonomi ve bu toprak anlaşmazlığıdır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Rusya, Asya-Pasifik'te önemli bir ekonomik yardım kaynağı olarak algılanan rolü nedeniyle Japonya'yı önemli bir ortak olarak görerek Batı ile bağlarını güçlendirmeye çalışmıştır.

Rus ve Japon hükümetlerinin tutumları, adaların stratejik önemi ve kamuoyunda her türlü uzlaşmaya karşı çıkan güçlü milliyetçi duygu nedeniyle sıkı bir şekilde korunmaktadır. İki ülke arasındaki Kuril Adaları sorununun çözülmemiş olması, toprak anlaşmazlığının Rusya ve Japonya arasındaki ikili ilişkileri engellemeye devam edeceğini göstermektedir. Aslında, Tokyo'nun Moskova'ya yaptırım uygulamasının ardından Rusya, Mart 2022'de Kunashiri, Etorofu ve Shikotan adaları ile Habomai adacıklarını içeren bir barış anlaşmasıyla ilgili konularda Japonya ile müzakereleri durdurma kararını açıkladı. Dahası, tüm toprak anlaşmazlıklarının çözüldüğü ileri sürülmüştür (Japan Times, 2023).

Rusya, askeri doktrini içinde toprak iddialarını güvenliğe yönelik bir tehdit olarak tanımlarken, Kuril Adaları'nı savunma çevresinin temel bir bileşeni olarak görmektedir. 2015'ten beri Rusya Savunma Bakanlığı, "Rus Uzak Doğusu'nun güney ucundan Arktik'e kadar gelişmiş savunma bölgeleri ağına dayalı kapsamlı bir savunma sistemi sunarak ülkenin Pasifik'teki kıyı savunma yeteneklerini güçlendirmek için faaliyetler yürütmektedir" (Paul ve Swistek, 2022). Bu savunma ağının amacı, Rus Pasifik Filosu'nun (RUSPAC) yakın savunma sınırındaki birincil konuşlanma ve operasyonel bölgeler olarak hizmet veren Bering Boğazı, Kuril Adaları ve Rus Uzak Doğusu üzerinde etkili kontrol ve koruma sağlamaktır.

Kore Yarımadası'ndaki kalıcı siyasi ve askeri çıkmaz, düşmanlıklarda ani bir artış potansiyeliyle birlikte, Rusya için Asya-Pasifik bölgesinde önemli bir güvenlik endişesi oluşturmaktadır. Moskova, Kuzey Kore'nin nükleer silah programını, birincil hedef olmadığı düşünüldüğünde, Rusya'ya yönelik acil bir

tehdit olarak görmemektedir (Lukin, 2019). Bir çatışma çıkması durumunda, Pyongyang'ın füzelerini Rus tesislerine fırlatma olasılığı asgari düzeydedir; bunun yerine, Seul, Tokyo veya hatta ABD tesisleri gibi hedefler çok daha olasıdır.

Rusya, Kore Yarımadası'nı çevreleyen koşullarda merkezi bir konuma sahip olmasa da, eylemleri daha geniş bölgesel gelişmeleri etkilemektedir. Moskova'nın Kuzey Kore ile tarihi bağlantıları, ülkenin üst düzey yetkilileriyle ilişkileri ve en önemlisi, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olarak atanması, ona yarımada bağımsız bir aktör olarak ortaya çıkma ve kısıtlı kaynaklarını ustaca kullanma yeteneği kazandırmıştır.

Moskova, Kuzey Kore'nin nükleer cephaneliğini kaçınılmaz bir gerçeklik olarak görmekte ve ABD'nin "tam, doğrulanabilir ve geri döndürülemez" nükleer silahsızlanma hedefini tamamen gerçekçi olmayan bir hedef olarak görmektedir (Lukin, 2019).

Rusya için birincil odak noktası, bir çatışma sarmalını tetikleyebilecek bir ABD tırmanışını önlerken stratejik ortamı ve bölgesel güvenliği istikrara kavuşturmadır. Ek olarak, devam eden gerginlikler Washington'a Kuzeydoğu Asya'da önemli bir askeri varlık sürdürmesi için güçlü bir gerekçe sağlayacaktır. Bu bakış açısına uygun olarak Moskova, tüm ilgili tarafların ulaşılamaz olana çabalamak yerine daha geniş birçok taraflı fikir birliği ve güvenlik çerçevesi izlemesini savunmaktadır. Sonuç olarak, Rusya, Çin ile işbirliği yaparak "bölgedeki ABD-Güney Kore askeri tatbikatlarının askıya alınması karşılığında Pyongyang'ın nükleer silah programının geliştirilmesini durdurma teklifinde bulunmuştur" (Barannikova, 2019b).

Karşılığında, mevcut tesislerin ve kabiliyetlerin askıya alınmaması nedeniyle Kuzey Kore'nin nükleer silah statüsünün kabul edilmesini gerektirecektir. Koşullu, karşılıklı ve kademeli bir nükleer silahsızlanma çerçevesini kapsayan bu öneri, dolaylı olarak "Pyongyang rejimi için kapsamlı güvenlik garantileri, Kuzey Kore'ye önemli ekonomik destek ve Güney Kore ve Japonya'daki ABD füze savunma konuşlandırmalarının askıya alınması veya iptali"ni kapsayacaktır. Bu, son birkaç yılda elde edilen nükleer ilerlemeleri güvence altına alacaktır (Barannikova, 2019b).

Hükümet, böyle tek taraflı bir anlaşmanın yakın gelecekte gerçekleşmesinin pek olası olmadığını kabul etmektedir. Yine de, Rusya'nın bölgesel meselelerde arabulucu olarak konumunu göstermesi ve bölgedeki işbirliği fırsatlarının çok taraflı bölgesel işbirliği mekanizmaları aracılığıyla genişleyeceği fikrini vurgulaması hayati önem taşımaktadır. Aynı zamanda, Kremlin durdurulan Altı Taraflı Görüşmelerin yeniden canlandırılması için desteğini sürdürmektedir.

Altı Taraflı çerçevenin yeniden yürürlüğe konulması, Moskova'nın bölge içinde daha kapsamlı ve çok taraflı bir mutabakat sağlama yönündeki uzun vadeli hedefini ilerletmesini sağlayacaktır.

Asya-Pasifik bölgesinde topraklarının üçte ikisinden fazlasına sahip olan Rusya, bölge ülkeleriyle ikili güvenlik ortaklıkları geliştirerek ve işbirlikçi güvenliği teşvik etmek için çeşitli bölgesel güvenlik çerçevelerine katılarak bu alandaki stratejik hedeflerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Kremlin'in birincil hedefi bölgedeki Amerikan etkisini dengelemek olsa da Çin'in Amerika Birleşik Devletleri'nin hegemonik halefi olarak ortaya çıkma ihtimalinden de çekinmektedir. Aksine, Rusya çok kutuplu bir dünya vizyonuyla uyumlu, kapsayıcı ve tek bir baskın güçten yoksun stratejik bir dengeye ulaşmayı hedeflemektedir.

Rusya, bölgedeki doğrudan güvenlik tehditlerini azaltmayı, Rus gücünü ve nüfuzunu öne sürmeyi ve jeopolitik bir denge sağlamayı hedefleyerek komşu ülkelerle savunma ve güvenlik iş birliğini özenle geliştirmektedir. Asya-Pasifik'te Rusya, ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı (ADMM) Plus, Shangri-La Diyalogu ve Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) dâhil olmak üzere bölgesel güvenlik çerçevelerine aktif olarak katılmakta ve aynı zamanda önemli ikili ilişkileri de teşvik etmektedir.

Bu iş birliği, barışı koruma, arama ve kurtarma operasyonları, afet yardımı, korsanlık, uyuşturucu kaçakçılığı ve insan kaçakçılığı gibi çeşitli organize suç biçimleriyle mücadele, terörizm, askeri-teknolojik konular ve deniz alanları gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. Rusya, yeni ortaklıkların kurulmasının yanı sıra, özellikle eski Sovyet müttefikleriyle savunma ilişkilerini canlandırmaya veya yoğunlaştırmaya odaklanmaktadır.

Rusya'nın Asya-Pasifik'teki güvenlik bağlarının önemli bir yönü askeri-teknolojik iş birliğidir. Bu iş birliği öncelikle Moskova'nın savunma sektörünü güçlendirme ve ulus için güvenilir bir gelir kaynağı sağlama niyeti olarak algılsa da, etkileri yalnızca yerel savunma girişimlerini, araştırma ve geliştirmeyi veya acil ticari çıkarları desteklemenin çok ötesine uzanmaktadır. Rusya, askeri-teknolojik ortaklıkların kurulmasını ve savunma teknolojilerinin etkili bir şekilde ihraç edilmesini, önde gelen bir bölgesel güç olarak statüsünü güçlendirmede, bölgedeki dış politika etkisini artırmada ve bölgedeki Rus stratejik etkisinin coğrafi erişimini genişletmede önemli unsurlar olarak görmektedir.

Silah ticareti, Rusya ve Hindistan arasındaki ikili ilişkilerin önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Bu iki ülke arasındaki silah işlemlerinin yıllık değeri 800 milyon ABD dolarına yaklaşmaktadır. Rus yapımı askeri teçhizat, Hindistan

ordusunun cephaneliğinin yaklaşık %60'ını oluştururken, deniz kuvvetlerinin teçhizatının %70'i ve hava kuvvetlerinin donanımının %80'i ya Rus menşelidir ya da Rusya'da üretilmektedir. Temel iş birliği projeleri arasında S-400 sistemlerinin satın alınması, T-90 tanklarının ve Su-30 MKI'lerin lisanslı üretimi, MiG-29'ların ve Kamov helikopterlerinin tedariki, Hindistan'da Ak-203 tüfeklerinin yerel üretimi ve BrahMos füzelerinin geliştirilmesi yer almaktadır. Zamanla, Hindistan ve Rusya arasındaki askeri-teknik iş birliği, basit silah ticaretinden, ortak araştırma, gelişmiş savunma teknolojilerinin geliştirilmesi ve üretim sistemlerini kapsayan kapsamlı bir çerçeveye dönüşmüştür.

Hindistan'ın silah ithalat kaynaklarını genişletme kararı, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahil olmasıyla birleşince, Rusya'dan Hindistan'a yapılan silah tedarikinde azalmaya yol açmıştır. 2021'de Rusya'nın Hindistan'a yaptığı silah ihracatı 1,455 milyar dolarken, 2022'de 1,342 milyar dolara düşmüştür (SIPRI, 2023). Buna rağmen Hindistan, Rusya'nın toplam silah ihracatının %31'ini temsil ederek zirvedeki yerini korumaya devam etmektedir (Statisca, 2023b). Hindistan'da, sağlanan ekipman için yetersiz hizmet ve yedek parça tedarikindeki gecikmeler gibi Rus silah sektörü tarafından tedarik edilen ürünlerin kalitesiyle ilgili endişeler ortaya çıkmıştır. Dahası, Hindistan, özellikle hazır sistemlerin edinilmesinden, bu sistemlerin işbirlikçi tasarımı ve üretimine ve gelişmiş teknolojilerin transferine geçilerek askeri-teknik iş birliği çerçevesinde önemli bir dönüşümü savunmaktadır.

Rusya ve Laos, askeri-teknik iş birliklerini geliştirmek için iş birliği yapmaktadır. Rusya'nın 2017'de dört Mi-17 helikopterini onarmasının ardından, her iki ülkenin savunma bakanları tarafından Aralık 2018'de imzalanan bir sözleşme, T-72B tanklarının, BRDM-2M zırhlı araçlarının ve Rus YAK 130 savaş uçaklarının Laos'a teslimatını kolaylaştırmıştır (Meadley, 2023). Ayrıca, 2020'de Rusya, Laos'un başkenti Vientiane'de Savunma Bakanlığı'nın bir temsilcilik ofisi kurmuştur.

2018'den beri, Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri Uluslararası Mayın Eylem Merkezi, Laos'a Xieng Khouang, Bolikhamxay ve Khammouane eyaletlerinde Vietnam Savaşı'ndan kalma patlamamış mühimmatın kaldırılmasında yardımcı olmaktadır (Meadley, 2023). Laos ve Rusya'nın kısaltması olan LAROS adlı yıllık bir askeri tatbikatın kurulmasının ardından, LAROS-2019 ortak askeri tatbikatları Laos'ta gerçekleştirilmiştir Laos, Güneydoğu Asya'da topraklarında Rusya ile ikili askeri operasyonlara izin veren tek ülke olarak dikkat çekmektedir.

Vietnam'ın Rusya ile Vietnam Savaşı sırasında başlayan savunma ilişkisi onlarca yıldır devam etmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından sa-

vunma iş birliğinde geçici bir düşüş yaşandıktan sonra Rusya, 1995'ten itibaren Vietnam'ın birincil silah tedarikçisi olarak yeniden ortaya çıkmıştır. 2000'den 2022'ye kadar Vietnam, 6,607 milyar dolar değerinde Rus silahları satın almıştır. Bu miktar, Vietnam'ın toplam silah ithalatının %84'ünü ve Rusya'nın toplam savunma ihracatının yaklaşık %5'ini temsil etmektedir (SIPRI, 2023).

Myanmar, Rusya'nın bölgedeki bir diğer önemli savunma müttefikidir. Çin, 1990'larda Myanmar'ın başlıca silah tedarikçisi olarak baskın olsa da, Rusya ile Myanmar arasındaki ilişki Putin'in 2000 yılında iktidara gelmesinin ardından güçlenmeye başladı. Çine olan bağımlılığını azaltmak isteyen Myanmar, odağını Rusya'ya kaydırды ve bunun sonucunda silah ithalatının çoğu bu ülkeden kaynaklandı. SIPRI verilerine göre, 2000'den 2022'ye kadar Çin, Myanmar'a yaklaşık 1,962 milyar dolar değerinde silah ihraç ederken, Rusya'nın Myanmar'a ihracatı yaklaşık 1,862 milyar dolardı. Ukrayna'daki durum nedeniyle uygulanan son yaptırımlara rağmen, iki ülke arasındaki askeri ve ticari bağlar genişlemeye devam etti.

Son on yılda Rusya, Asya-Pasifik bölgesindeki stratejik katılımını önemli ölçüde artırmış ve savunma diplomasisi önceki dönemlere kıyasla giderek daha belirgin bir rol üstlenmiştir. Rusya'nın Pasifik'te etkili bir güç olarak statüsünü yeniden teyit etme niyeti ve kapasitesi konusunda kalıcı şüpheler devam etse de Moskova, birkaç önemli bölgesel oyuncuyla stratejik ve savunma ilişkilerini etkili bir şekilde güçlendirmiştir.

2.2.3. Siyasi ve İdeolojik Asimetriler

Rusya-Çin ilişkilerinin tarihsel bağlamını incelediğimizde, bugün benzeri görülmemiş seviyelere ulaşmış olmalarına rağmen, bu ikili ilişkilerin doğası gereği karmaşık bir yapıya sahip olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Bir yandan, Çin, Rusya'nın çok kutuplu bir uluslararası sistem arayışında önemli bir ortak olarak görülmektedir. Ek olarak, Çin ile ticari ilişkiler ve Çin yatırımlarının Rusya'nın Uzak Doğu bölgesine akışı, bu alanın gelişmesinde önemli roller oynamaktadır. Tersine, Çin'in Asya-Pasifik bölgesine devam eden başarılı entegrasyonu, Rusya'nın Uzak Doğu ve Sibirya bölgeleriyle büyüyen ekonomik bağlantılarıyla birleşince, Rusya için bir endişe kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Çin ve Rusya arasındaki ilişki tarih boyunca sayısız dönüşüm geçirmiştir. Her iki ulus da uluslararası alanda güçlü dostluklarını, paylaşılan değerlerini ve uyumlu stratejilerini vurgulayan bir anlatıyı savunurken, Pekin ve Moskova arasındaki kalıcı iş birliği potansiyeli, son on yılların kayda değer başarılarına ve kazanımlarına rağmen tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Bir yan-

dan Çin, Rusya'nın komşu bölgeleriyle etkileşiminde önemli bir ortak olarak hizmet etmektedir. Tersine, Çin'in Asya-Pasifik'teki büyüyen ekonomik ve askeri etkisi, Rusya'nın Uzak Doğu bölgesi için zorluklar yaratabilir ve potansiyel olarak bir endişe kaynağı haline gelebilir. Sonuç olarak, Çin'e ilişkin artan endişe, aynı zamanda Rusya'nın hem kendi Asya topraklarında hem de daha geniş Asya-Pasifik bölgesinde çıkarlarını artırma taahhüdünü güçlendirmiştir.

Dikkate alınması gereken bir diğer faktör ise Japonya ve ABD arasındaki ilişkidir. İpek'in (2019) belirttiği gibi, "Japonya'nın izolasyon dönemini sona erdiren ABD, bugün hala Japonya'nın uluslararası konumunu belirleyen ana aktördür." Sonuç olarak, Rusya'nın Japonya ile stratejik seçeneklerini değerlendirirken ABD-Japonya ilişkilerini hesaba katması önemlidir. Ek olarak, Rusya-Çin ilişkilerinin dinamikleri, Rusya-Japonya etkileşimlerini etkileyen bir diğer önemli yönü temsil etmektedir. Tokyo, Doğu Çin Denizi'ndeki Senkaku/Diaoyu Adaları konusunda Pekin ile olası bir askeri çatışma konusunda önemli endişelerini dile getirmiştir. Bununla birlikte, Rusya ve Japonya arasındaki Asya-Pasifik bölgesindeki iş birliği, her iki ulus için de çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Japonya, yalnızca Rusya'nın enerji kaynakları için potansiyel bir pazar görevi görmekle kalmayıp, aynı zamanda Rusya'nın uzun vadeli modernizasyonu ve kalkınma stratejileri için hayati önem taşıyan yatırımları kolaylaştırma ve teknolojik ilerlemeler sağlama konusunda önemli bir ortak olarak durmaktadır. Ayrıca, Rusya'nın, özellikle Çin'in artan ekonomik ve askeri nüfuzu göz önüne alındığında, Asya'da daha dengeli bir ekonomik ve politik yaklaşım oluşturma kapasitesi, iki ülke arasındaki ikili ilişkileri geliştirebilir.

Rusya ve Güney Kore, kendi ekonomilerinin tamamlayıcılığını kabul ediyor ve bu temel üzerinde iş birliği yapmaya istekli olduklarını ifade etmektedir; endüstri ve teknoloji alanındaki ortaklıkları da genişlemektedir. ABD ve Güney Kore güçleri arasında sık sık yapılan ortak tatbikatlar ve Balistik Füze Savunma iş birliği ile karakterize edilen Güney Kore-ABD askeri ittifakı, Rusya ve Güney Kore arasında kapsamlı siyasi ve güvenlik iş birliğinin sağlanmasında zorluklar ortaya koysa da, bu faktörler iki ülke arasındaki ekonomik ve teknolojik iş birliğini engellememiştir. Ancak Kuzey Kore ile ilgili olarak Putin, 2000'lerin başında Rusya'nın Kuzey Kore ile olan ilişkisini salt ekonomik çıkarların ötesine taşıyarak çeşitli diğer alanlara genişletme kararı almıştır. Bu çerçevede, Çin ile bağları güçlendirmeyi amaçlayan Putin, Kuzey Kore ile ilişkilerin derinleşmesini Çin ve Rusya arasında daha geniş bir ortaklığı kolaylaştıracak önemli bir bileşen olarak görmektedir.

Hindistan, Rusya'nın "Büyük Avrasya" kavramında önemli bir müttefik olarak görülmektedir. Moskova'nın iki büyük Asya gücünü uzlaştırması pek olası

olmasa da, Çin'in hâkimiyetini anlaşmalar ve kurumlar çerçevesinde hafifletmeyi, böylece Pekin'in Güney'de hegemonya kurma çabalarını sınırlamayı ve Rusya'nın kendi konumunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Pieper, 2018). Ayrıca Rusya, ikili ilişkileri güçlendirmek için Hindistan'a gelişmiş silah satışı içeren Hint-Pasifik stratejisi aracılığıyla Yeni Delhi'de ABD'ye karşı nüfuz elde etmek için yarışmaktadır. Güney Asya ile Güneydoğu Asya ile geliştirilenlere benzer siyasi ve ticari bağlantılar kurarak Rusya, ABD'ye karşı yumuşak bir denge kurarken aynı zamanda Çin'e aşırı bağımlılıktan kendini koruyor gibi görünmektedir (Korolev, 2016).

2000'li yılların ardından Rusya, Sovyetler Birliği döneminde nispeten olumlu bağları sürdüren bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye öncelik vererek Asya-Pasifik'te kendisini güçlü bir bölgesel güç olarak kurmayı hedeflemiştir. Bu strateji, bölgedeki çeşitli ülkelerle ikili ilişkileri geliştirmeyi ve bölgesel iş birliği girişimlerine aktif olarak katılmayı içermektedir. Bu bağlamda Endonezya, Vietnam, Kamboçya ve Laos önemli oyuncular olarak ortaya çıkmıştır. Küresel olarak en büyük takımada ülkesi olan Endonezya, Hint Okyanusu ve Pasifik Okyanusu'nun birleştiği noktada stratejik olarak yer almaktadır. Bu avantajlı konum, Rusya'ya temel deniz yollarına, ticaret yollarına ve enerji geçiş koridorlarına erişim sağlamaktadır. Asya-Pasifik'teki etkisini artırmayı amaçlayan Rusya için Endonezya, bölgeye önemli bir giriş noktası görevi görmektedir.

Rusya için Malezya, Asya-Pasifik'teki bölgesel çerçevelere entegre olma ve komşu ülkelerle ilişkileri geliştirme çabalarında temel bir unsur olarak görülmektedir. Rus ekonomisi için önemli bir pazar olan Malezya, aynı zamanda Rusya'nın bölgesel stratejilerinde temel dengeleyici faktörlerden biri olarak hizmet etmektedir. İki ülke, küresel normlara ve düzenlemelere uyarken serbest ve adil ticareti teşvik etmeyi amaçlayan uluslararası örgütler aracılığıyla aktif bir iş birliği içindedir. Bununla birlikte, 2022'deki Ukrayna Savaşı ilişkilerinin bozulmasına neden olmuştur. O yıl Malezya, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kınayan kararı onaylamıştır (Tiezzi, 2022). Bölgedeki diğer ülkelere benzer şekilde Malezya da Güney Çin Denizi'nde devam eden toprak anlaşmazlıklarıyla karşı karşıyadır. Sonuç olarak Malezya, Rusya'nın Ukrayna'daki eylemlerini bölgesel istikrarı tehlikeye atabilecek tehlikeli bir emsal oluşturma potansiyeli olarak algılamaktadır.

Rusya ile Singapur arasındaki ilişkiler, Rusya'nın 2022'de Ukrayna'yı işgal etmesinin ardından gerilemeye başladı. Saldırının ardından Singapur hükümeti, Rusya'nın eylemlerini kınamakla kalmadı, aynı zamanda ülkeye karşı tek taraflı yaptırımlar uygulamaya karar verdi. Singapur Dışişleri Bakanlığı (2022), Rusya'nın egemen bir devletin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik ih-

lalinin, Singapur gibi daha küçük ülkeler için tehlikeli bir emsal teşkil etmesi nedeniyle tamamen kabul edilemez olduğunu belirtti. Singapur'un Rusya'ya uyguladığı yaptırımlar, öncelikle ihracat kontrollerini ve Rus bankaları ile finans kuruluşlarını ilgilendiren belirli finansal işlemlerin kısıtlanmasını hedef almaktadır. Singapur'un eylemlerinin bir sonucu olarak, iki ülke arasındaki gerginlikler tırmandı ve Rusya'nın 7 Mart 2022'de Singapur'u Tayvan, Güney Kore, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği üyeleri ve Türkiye hariç NATO ülkeleri ile birlikte "dost olmayan ülkelere" biri olarak belirlemesine yol açmıştır (TASS, 2022).

Kırım'ın ilhaki ve 2014 yılında Avustralya vatandaşlarını taşıyan bir Malezya Havayolları uçağının Ukrayna üzerinde düşürülmesinden bu yana, Rusya ile Avustralya arasındaki ilişkiler önemli ölçüde kötüleşti. Bu olayların ardından Avustralya, Rusya'ya uygulanan yaptırımlara uyum sağladı ve Ukrayna'ya desteğini genişletti. 2022 Ukrayna Savaşı'nın başlamasından sonra yürürlüğe giren yaptırımlara uygun olarak Avustralya, Ukrayna'ya yaklaşık 730 milyon Avustralya doları askeri yardım ve 75 milyon Avustralya dolarından fazla insani yardımda bulundu (Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanlığı, t.y.). Şu anda Yeni Zelanda, Rusya'yı Asya-Pasifik bölgesinde önemli bir güç olarak görmekte ve kapsamlı bölgesel iş birliğinde karşılıklı çıkarları paylaşmaktadır. Asya-Pasifik içindeki bölgesel çerçeveler geliştikçe, her iki ülke de kendilerini çok sayıda ortak forumda bulmuştur.

Sonuç

Neorealizm, dış politikanın formülasyonunda gücün önemini vurgulamaktadır. Rusya, siyasi önemi, entelektüel etkisi ve BM Güvenlik Konseyi'ndeki daimî üyeliği ve ilişkili sorumlulukları da dâhil olmak üzere uluslararası ilişkiler üzerindeki etkisi nedeniyle büyük bir güç olarak kabul edilmektedir. Dahası, Rusya'nın jeopolitik konumu, nükleer silahlara sahip olması, dünyanın ikinci büyük askeri gücü statüsü, bol miktarda doğal gaz ve petrol rezervleri ve zengin hammadde ve kaynaklar ile önemli bilimsel ve teknolojik yetenekleri, toplu olarak Rusya'yı nesnel olarak büyük bir güç olarak belirlemektedir.

Neorealizm, maddi çıkarların devlet davranışının birincil motivasyonu olarak hizmet ettiğini ileri sürmektedir. Rusya'nın Asya-Pasifik'te sürdürdüğü ekonomik ilişkiler, özellikle enerji ihracatı, ulusal güç arayışını göstermektedir. Devletin gelirlerinin yarısını oluşturan Rusya'daki enerji sektörü hem ulusal ekonomi hem de siyasi nüfuz için temel bir araçtır. Asya-Pasifik'te rekabetçi bir enerji tedarikçisi olarak rolünün farkında olan Rusya, bölgedeki ülkelerle enerji iş birliğini geliştirmek için çeşitli fırsatları değerlendirmektedir. Özetle,

Rusya'nın Asya-Pasifik'teki proaktif katılımını yönlendiren başlıca siyasi teşvikler arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin etkisini sınırlamak, çok kutuplu bir dünyayı teşvik etmek, kendisini ikincil bir müttefik olmaktan ziyade Çin ile stratejik bir ortak olarak kurmak ve Japonya ile bağları güçlendirmek yer almaktadır.

Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesindeki dış politikasının amacı, yerel ekonomilerle dış ticareti geliştirmek ve ekonomik etkisini güçlendirmektir. Bu hedefi gerçekleştirmek için, bu tür politikaların geliştirilmesini ve yürütülmesini yöneten koşulların dikkate alınması esastır. Bu koşullar, Asya-Pasifik bölgesinin sunduğu ekonomik beklentileri ve büyüme potansiyelini, Sibirya ve Uzak Doğu'nun kalkınma gereksinimlerini, Çin ile ekonomik ve politik bağların ilerlemesini ve uluslararası güvenlikte iş birliği çabalarını kapsamaktadır. Rusya'nın Pasifik kıyı şeridi ve kara kütesinin üçte ikisinin Asya'da yer alması göz önüne alındığında, bu bölgenin doğal bir parçasıdır ve bu, içindeki ülkelerle karşılıklı olarak avantajlı ekonomik ilişkiler kurmak için bir temel görevi görmektedir. Asya-Pasifik ile ortaklıkları güçlendirmek, küresel jeopolitik dağılımın çok kutuplu çerçevesi içinde dengeye ulaşmak için çok önemlidir.

Son olarak, Rus hâkimiyetinin kademeli olarak aşınmasına rağmen, Orta Asya hala Rusya'nın etki alanı olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, küresel sistemin güçlenen çok kutupluluğunun Orta Asya devletlerine Moskova'ya olan bağımlılıklarını hafifletme fırsatları sağlamaya devam ettiği ve sonuç olarak etki alanının seyreltiği de açıktır. Rusya'nın göreceli kapasitesindeki azalma göz önüne alındığında, bu eğilimin durdurulması, Moskova'nın Orta Asya devletlerinin egemenliğini tanıyan ve saygı duyan ve genel olarak bağlantıların yeniden canlandırılmasını sağlayan ileriye dönük bir strateji geliştirmesini gerektirecektir. Şimdiye kadar, böyle bir stratejiye sahip olma ihtiyacı Moskova tarafından anlaşılmamıştır ve muhtemelen bölgede ve ötesinde büyük güç statüsüne ulaşma hırsıyla kökten çelişeceği için.

KAYNAKÇA

Allison, G. T. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides' Trap?* Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, New York.

Auslin, M. R. (2020). *Asia's New Geopolitics: Essays on Reshaping the Indo-Pacific*. Hoover Institution Press, Stanford.

Ball, D. (2021). *Asia's New Geopolitics: Military Power and Regional Order*. Routledge, New York.

Barannikova, A. (2019a). "Russian Far East Development Concepts and Ideas: Mistakes of the Past", *Asia-Pacific Journal of Marine Science & Education*, 9(1), 92–101.

Barannikova, A. (2019b). *What Russia thinks about North Korea's nuclear weapons*. The Bulletin, <https://thebulletin.org/2019/04/what-russia-thinks-about-north-koreas-nuclear-weapons/> adresinden erişilmiştir.

Bhutia, S. (2019, October 18). *Russia dominates Eurasian Union trade. Here are the numbers*, Eurasianet, <https://eurasianet.org/russia-dominates-urasian-union-trade-here-are-the-numbers> adresinden erişilmiştir.

Brown, J. D. J. (2013). The 2011 Great East Japan Earthquake and Russian-Japanese Relations, *Post-Soviet Affairs*, 29(3), 197–236.

Erol, M. S. (2012). Türkiye'nin Orta Asya Politikasına Rusya Federasyonu ve Bölge Ülkelerinden Genel Bir Bakış. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 12(1), 1-20.

İpek, N. (2019). *Rus Dış Politikasının Yeniden Yapılanmasında Asya Faktörü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Jant, S. & Phin, R. (2021). *The Prospects and Challenges of Cambodia-Russia Relations*, Khmer Times, <https://www.khmertimeskh.com/50874296/the-prospects-andchallenges-of-cambodia-russia-relations/> adresinden erişilmiştir.

Japan Times. (2023). *Rusya'nın en üst düzey diplomatı, Japonya ile toprak anlaşmazlıkları bitti diyor*, <https://www.japantimes.co.jp/news/2023/12/19/japan/politics/russia-japan-territorial-disputes/> adresinden erişilmiştir.

Korolev, A. (2016). Systemic Balancing and Regional Hedging: China-Russia Relations, *The Chinese Journal of International Politics*, 9(4), 375–397.

Küçükkel, V. (2023). *Novak: Rusya Dost Ülkelere Petrol İhracatını Artırıyor*, Paratic, <https://paratic.com/novak-rusya-dost-ulkelere-petrol-ihracatini-artiriyor/> adresinden erişilmiştir.

Kulik, L. (2023). Russia-India Economic Cooperation: Current Trends and Promising Directions. *MGIMO Review of International Relations*, 16(2), 159-175.

Lukin, A. (2019). *The Putin and Kim Rendezvous in Vladivostok: A Drive-By Summit*, 38 North, <https://www.38north.org/2019/05/alukin050219/> adresinden erişilmiştir.

Manurung, H. (2018). Indonesia and Russia Relations in Response Changing Strategic Environment, *Politica*, 9(1), 59-72.

Manurung, H. & Bainus, A. (2021). Indonesia-Russia Strategic Partnership in Southeast Asia Region, *Jurnal Ilmiah Hubungan Internasional*, 17(1), 77-96.

McDougall, D. (2021). *Dünya Siyasetinde Asya Pasifik*. Astana Yayınları, İstanbul.

Meadley, J. (2023). *Russia to Develop Military Relations with Laos*, The Laotian Times, <https://laotiantimes.com/2023/11/17/russia-to-develop-military-relations-with-laos/> adresinden erişilmiştir.

Menon, S. (2022). *Ukraine Crisis: Who Is Buying Russian Oil and Gas?*, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-60783874> adresinden erişilmiştir.

Paine, S. C. M. (2015). "The Chinese Eastern Railway from the First Sino-Japanese War until the Russo-Japanese War," In Bruce A. Elleman ve Stephen Kotkin (Ed.) *Manchurian Railways and the Opening of China: An International History*, (s. 13-36), Routledge, London.

Pajon, C. (2017). "Japan-Russia: The Limits of a Strategic Rapprochement", *IFRI*, https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/pajon_japan_russia_limits_strategic_rapprochement_2017.pdf adresinden erişilmiştir.

Paul, M. & Swistek, G. (2022). *Development Plans, Military Potential, and Conflict Prevention*, SWP Research Paper, <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022RP03/#hdd29104e887> adresinden erişilmiştir.

Pham, L. (2023). *Russia dusts off Soviet-era friendship with Laos*, Radio Free Asia, <https://www.rfa.org/english/news/laos/russia-laos-bearest-12112023122737.html> adresinden erişilmiştir.

Pieper, M. (2018). Mapping Eurasia: Contrasting the Public Diplomacies of Russia's 'Greater Eurasia' and China's 'Belt and Road' Initiative, *Rising Powers Quarterly*, 3(3), 217-237.

SIPRI (2023). *SIPRI Arms Transfers Database*, <https://www.sipri.org/databases/armstransfers> adresinden erişilmiştir.

Soeriaatmadja, W. (2022). *Indonesia and Russia to build \$22b refinery in East Java among other projects*, The Straits Times, <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/putin-offersrussian-railways-investment-in-new-indonesia-capital> adresinden erişilmiştir.

Statista. (2023b). “Share of Exports of Major Arms in Russia from 2018 to 2022, by Main Client”, <https://www.statista.com/statistics/1102701/russia-main-destinations-of-arms-exports/> adresinden erişilmiştir.

Sushentsov, A. A. (2019). *Why Is It So Difficult for Russia and Japan to Come to Agreement?*, Russia in Global Affairs, <https://eng.globalaffairs.ru/book/Why-Is-It-So-Difficult-for-Russia-and-Japan-to-Come-to-Agreement--19944> adresinden erişilmiştir.

TASS. (2023). *Rusya-Çin Ticaret Cirosu 2022’de %29,3 Artarak Rekor Kıran 190 Milyar Dolara Ulaştı*, <https://tass.com/economy/1561975> adresinden erişilmiştir.

TASS. (2022). *Rusya Hükümeti, Dost Olmayan Ülkeler ve Bölgeler Listesini Onayladı*, <https://tass.com/politics/1418197>, adresinden erişilmiştir.

TASS. (2021). *Russian, South Korean Defense Officials Agree to Expand Cooperation*, <https://tass.com/defense/1271351> adresinden erişilmiştir.

Temizer, M. (2018). *Gazprom, Kogas Discuss Broader LNG Cooperation*, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/en/energy/natural-gas/gazprom-kogas-discuss-broader-lingcooperation/16564> adresinden erişilmiştir.

Tiezzi, S. (2022). *How Did Asian Countries Vote on the UN’s Ukraine Resolution?*, The Diplomat, <https://thediplomat.com/2022/03/how-did-asian-countries-vote-on-the-unsukraine-resolution/> adresinden erişilmiştir.

Vorotnikov, V. (2014). *Russia and Japan Collaborate on Wind Energy Innovation in the Far East*, Renewable Energy World, <https://www.renewableenergyworld.com/storage/russiaand-japan-collaborate-on-wind-energy-innovation-in-the-far-east/> adresinden erişilmiştir.

Waltz, K. (2015). *Uluslararası Politika Teorisi* (Çev. Osman S. Binatlı), Phoenix Yayınları, Ankara.

Wang, K. & Song, W. (2022). *Rusya, Batı’nın Yaptırımlarını Çin’le aşabilir mi?*, BBC Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61117336> adresinden erişilmiştir.

Wesley, M. (2016). *Restless Continent: Wealth, Rivalry, and Asia’s New Geopolitics*. Abrams Press, New York.